

จุดประกายแห่งปัญญา

พระอาจารย์ทูล ขิปปปัญญา

จุดประกายแห่งปัญญา

พระอาจารย์ทูล ขิปปปัญโญ

คำถามแรก

หนังสือ “จุดประกายแห่งปัญญา” ที่ท่านจะได้อ่านต่อไปนี้ได้กล่าวถึงเรื่องของพุทธประวัติ ซึ่งมีหลายประเทศที่ได้เรียบเรียงกันเอาไว้ เหมือนกันบ้าง ไม่เหมือนกันบ้างในบางจุด ข้าพเจ้าจึงได้เรียบเรียงไว้ในอีกเหตุผลหนึ่งเพื่อให้ท่านทั้งหลายได้เข้าใจถึงจะมีความแตกต่างกันบ้าง แต่จุดสำคัญคือการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า อุบายธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้นั้น ในตำราที่มีอยู่ยังไม่มีข้อความชัดเจนเท่าที่ควรว่า พระพุทธเจ้าเอาอะไรมาเป็นอุบายธรรมสอนใจ ท่านทั้งหลายจะได้เข้าใจในหนังสือเล่มนี้ ในจุดสำคัญคือการลอยถาดทองคำ พระองค์ได้เอาถาดทองคำมาเป็นอุบาย น้อมเข้ามาเปรียบเทียบกับใจของพระองค์ นำมาคิดพิจารณาด้วยปัญญา ทำให้พระองค์มีปัญญาเกิดขึ้น ที่เรียกว่าญาณทัสสนะ รู้จริงเห็นจริงตามความเป็นจริงของโลก และรู้เหตุปัจจัยที่ทำให้มนุษย์เกิดมา นั่นคือความอยากที่ใจไม่อึดพอ จึงเกิดความยินดีผูกพันยึดมั่นในกามคุณทั้งหลายในโลกนี้ เป็นเหตุที่ทำให้มนุษย์เวียนว่ายตายเกิดในภพทั้งสามไม่มีที่สิ้นสุด

พระองค์ได้ใช้ปัญญาญาณที่เกิดขึ้นตัดกระแสแห่งความอยากให้
หมดไปจากใจ ในจุดนั้นเองพระองค์จึงเกิดสัมมาทิฏฐิ ความเห็น
ที่ถูกต้องชอบธรรม จึงได้ประกาศในใจว่า แนวทางปฏิบัติที่เป็น
ไปเพื่อการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เราได้รู้แล้วด้วยสติ สมาธิ
ปัญญา ของตนเอง ไม่มีใครเป็นครูอาจารย์ให้แก่เรา นี่แสดงว่า
สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปो การดำริชอบ จึงเป็น
จุดเริ่มต้นของการปฏิบัติ ขอให้ท่านทั้งหลายอ่านหนังสือเล่มนี้
โดยใช้สติปัญญาพิจารณาตามเหตุผล ท่านจะได้เข้าใจประวัติ
ของพระพุทธเจ้า พร้อมทั้งรู้แนวทางและอุบายการปฏิบัติธรรม
ที่ถูกต้องตรงต่อมรรคผลนิพพาน

พระอาจารย์ทูล ขิปปปัญโญ

สารบัญ

พุทธประวัติ	๑
ชีวิตวัยเด็กและวัยหนุ่ม	๕
เสด็จประพาสกรุงกบิลพัสดุ์	๑๑
พบเทวทูตทั้ง ๔	๑๘
เสด็จออกบวช	๒๓
ทรงค้นพบแนวทางตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง	๓๐
ปัญญาสอนใจให้มีความรู้รอบ	๓๓
การพิจารณารูปขันธ์	๓๕
เหตุแห่งทุกข์ที่พาให้เกิดในภพทั้งสาม	๓๙
ความทุกข์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้	๔๔
ปัญญาของพระองค์ได้เกิดขึ้น	๔๘
อภิญญาญาณ	๕๔
อาสวกขยญาณได้เกิดขึ้น	๕๘
การดูพระอริยเจ้าดูได้ยาก	๖๓
สมาธิของพระพุทธเจ้า	๖๗

สัมมาทิฏฐิ เป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติ	๖๙
ศึกษาประวัติพระอริยเจ้าให้ดี	๗๔
ปัญญาวิมุตติ เจโตวิมุตติ	๘๐
ปัญญาพิจารณาไตรลักษณ์	๘๗
อุบายการภาวนาปฏิบัติ	๙๑
ตีความหมายในคำสอนของพระพุทธเจ้าให้ดี	๙๕
เลือกหัวหน้าโคให้ถูกต้อง	๑๐๒
อภิธรรม	๑๐๔
บทสรุป	๑๐๘

พุทธประวัติ

ประวัติของพระพุทธเจ้า ชาวพุทธทุกประเทศได้อ่านกันอยู่แล้ว จะเหมือนกันบ้างไม่เหมือนกันบ้าง สาเหตุเพราะนักปราชญ์ในยุคนั้นในประเทศนั้นๆ มีความเห็นที่แตกต่างกัน จึงได้เรียบเรียงไว้อย่างนั้น เมื่อคนรุ่นหลังได้อ่านก็มีความเข้าใจไปตามนั้น ในบางประเทศไม่มีเหตุผลเพียงพอ ในบางประเทศมีเหตุผลน่าเชื่อถือได้ ในบางส่วน

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ข้าพเจ้ามีเวลาเข้าไปประเทศลาว ได้ไปพักปฏิบัติอยู่ที่วัดดงนาซก ข้าพเจ้าชอบการศึกษาหาความรู้ ได้เห็นตู้พระไตรปิฎกเก่าๆ อยู่ตู้หนึ่ง เป็นหนังสือโบราณ เป็นตัวหนังสือลาวห่อด้วยผ้าอย่างดี มีอยู่จำนวนมาก เมื่อแก้ห่อผ้าออก อ่านดูก็รู้ว่าเป็นหนังสือพุทธประวัติ ข้าพเจ้ามีความสนใจอยาก

๒ จุดประกายแห่งปัญญา

จะรู้ว่าพุทธประวัติของประเทศลาวจะมีความแตกต่างจากประเทศไทยอย่างไร มีหลายเรื่องที่เหมือนกับของประเทศไทย และมีหลายเรื่องที่มีความแตกต่างกัน ความแตกต่างหลายๆ เรื่องจะไม่นำมาเขียนไว้ในหนังสือนี้

จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๗ ข้าพเจ้าได้มีเวลาไปหลวงพระบาง เพื่อจะไปค้นหาหนังสือพุทธประวัติรุ่นเก่าๆ มาอ่าน แต่ก็หาไม่ได้ จึงถามพระผู้ใหญ่หลายท่านไปว่าหนังสือพุทธประวัติรุ่นเก่าๆ มีอยู่ที่ไหน ท่านเหล่านั้นได้บอกว่าหนังสือรุ่นเก่าๆ ทั้งหมดในพระไตรปิฎก เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คณะปกครองได้เอาหนังสือเหล่านี้ไปทำลายหมดแล้ว ที่มีอ่านกันในปัจจุบันนี้เป็นหนังสือพุทธประวัติของประเทศไทย แต่ได้นำมาเขียนเป็นตัวหนังสือลาวพอให้ได้อ่านกันเท่านั้น

หลังจากได้อ่านพุทธประวัติของประเทศลาวในครั้งนั้น ข้าพเจ้าจดจำได้เป็นอย่างดีเพราะมีเหตุผลน่าเชื่อถือ ข้าพเจ้าจะได้นำบางเรื่องที่เราเห็นว่ามีความสำคัญมาอธิบายให้ท่านผู้อ่านได้รับทราบ ขอตัดตอนมาเริ่มเขียนในเรื่องเจ้าชายสิทธัตถะออกบวช เรื่องนี้มีความแตกต่างกันกับพุทธประวัติของประเทศไทยอยู่บ้าง คิดว่าท่านผู้รู้จะได้รับรู้ด้วยเหตุและผล เพราะชาวพุทธทั้งหลาย

แต่ละประเทศได้เขียนเอาไว้มีความแตกต่างกันอยู่แล้ว ใครเขียนได้ดี มีเหตุผลน่าเชื่อถือ ก็ควรสนใจเอาไว้

เมื่อพระพุทธองค์ทรงมีพระชนมอยู่ พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่าในอนาคตต่อไปภายภาคหน้าโน้น ในหมู่พุทธบริษัทจะมีความเห็นที่แตกต่างกัน การเขียนหลักธรรมคำสอนของเราตถาคต จะมีการผิดเพี้ยนไป จะทำให้ชาวพุทธในยุคนี้มีความเข้าใจผิดไปจากคำสอนของเราตถาคตเป็นอย่างมาก ผู้ปฏิบัติในยุคนี้จะเกิดความสับสน การเริ่มต้นในการปฏิบัติจะไม่เป็นไปตามหลักเดิมที่เราตถาคตได้ตรัสเอาไว้ ดังปรากฏในหนังสือ “กาลามสูตร” เรื่องของความเชื่อมีอยู่ ๑๐ ข้อด้วยกัน ๑ ใน ๑๐ ข้อ พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า “อย่าเพิ่งเชื่อตามตำราหรือคัมภีร์” นี้หมายความว่าพระองค์ให้ใช้ดุลยพินิจคิดพิจารณา ให้รู้ว่าธรรมะนี้มีเหตุผลพอเชื่อถือได้เพียงใด เมื่อมีความเข้าใจในเหตุผลดีแล้ว จึงค่อยตัดสินใจเชื่อในภายหลัง ถึงจะมีคำเขียนประกอบไว้ว่านี่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่ก็ตาม นั่นเพียงเป็นคำของผู้เขียนยกขึ้นมาอ้างอิงไว้เท่านั้น ผู้อ่านต้องสังเกตดูให้ดีเพื่อไม่ให้มีปัญหาเกิดขึ้นภายหลัง

สำหรับในตอนเจ้าชายสิทธัตถะทรงออกบวช เรื่องราวจะ

๔ จุดประกายแห่งปัญญา

เป็นอย่างไร ขอให้ผู้อ่านพิจารณาดูในเหตุผลว่าพอเชื่อถือได้หรือไม่ ข้าพเจ้าจะได้อธิบายตามที่ได้ศึกษามาจากประเทศลาว ซึ่งจะมี ความแตกต่างกันกับประเทศไทยอยู่บ้าง ขอให้นักปราชญ์เจ้า ทั้งหลายได้พิจารณาในเหตุผล ในบางเรื่องจะเหมือนกันกับของ ประเทศไทย แต่ในบางเรื่องจะไม่เหมือนกัน ตรงไหนที่ไม่เหมือนกัน ตรงนั้นเป็นพุทธประวัติของประเทศลาว ขอให้ท่านผู้อ่านได้เข้าใจ ตามนี้ เพื่อที่จะได้เปรียบเทียบกันในเหตุผล

ชีวิตวัยเด็กและวัยหนุ่ม

ตามประวัติในสมัยครั้งนั้น เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะมีอายุ ๕ วัน ได้รับคำทำนายจากพราหมณ์ทั้ง ๘ คน มีพราหมณ์ ๗ คน ได้ทำนายว่า “เจ้าชายสิทธัตถะ ถ้าได้ครองราชย์จะได้เป็นพระบรมจักรพรรดิที่ยิ่งใหญ่ ปกครองประชาราษฎร์ทั่วเมือง จะมีมหาชนให้ความเคารพเชื่อถือ กิตติศัพท์เกียรติคุณจะเลื่องลือแผ่ไพศาลไปทุกถิ่นเขตแดน เจ้าพระยาทุกหัวเมืองจะขึ้นต่อพระบรมจักรพรรดินี้ทั้งหมด ถ้าได้ออกบวชจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ในภพทั้ง ๓ จะนำธรรมะมาอบรมสั่งสอนประชาชนให้ได้หลุดพ้นเป็นพระอริยเจ้าเข้าสู่พระนิพพานเป็นจำนวนมาก” พราหมณ์ทั้ง ๗ คนได้ทำนายในลักษณะนี้เหมือนกัน และยืนยันว่าเจ้าชายสิทธัตถะต้องเป็นไปในลักษณะนี้อย่าง

๖ จุดประกายแห่งปัญญา

แน่นอน แต่มีพราหมณ์หนุ่มอีกท่านหนึ่งชื่อว่า โภณฑัญญพราหมณ์ เป็นคนที่ ๘ ได้ดูมหาปุริสลักษณะของเจ้าชายสิทธัตถะทั้งหมดแล้ว ได้ยกมือขึ้นชี้นิ้วเดียวแล้วพูดขึ้นว่า “เจ้าชายสิทธัตถะจะไม่ได้ครองราชย์ จะเสด็จออกบวชและตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าเท่านั้น”

พระเจ้าสุทโธทนะเมื่อได้รับรู้คำทำนายจากพราหมณ์ทั้ง ๘ คนแล้ว มีความไม่สบายพระทัย เพราะได้ตั้งความหวังเอาไว้ว่า จะให้พระราชโอรสสืบทอดพระราชวงศ์ต่อไป ในช่วงต่อมาเมื่อพระราชโอรสเจริณวัย ได้ส่งไปเรียนหนังสือที่กรุงตักศิลา กับ ครุวิศวามิตร เมื่อศึกษาจบไตรเพทและวิชาสำหรับกษัตริย์ ๑๘ ศาสตร์ ก็เสด็จกลับกรุงกบิลพัสดุ์ ในวัยนี้มีอายุ ๑๖ ปี เริ่มเป็นวัยหนุ่ม พระราชบิดามีความกังวลพระทัยเป็นอย่างยิ่ง มีพระดำริในคำทำนายของโภณฑัญญพราหมณ์อยู่เสมอว่า เจ้าชายสิทธัตถะจะไม่ได้ครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ เป็นพระบรมจักรพรรดิแต่อย่างใด ในพระราชหฤทัย ดำริหาวิธีวางแผนเพื่อจะให้เจ้าชายสิทธัตถะมีความลุ่มหลงในโลกียวิสัยนี้ให้ได้ ในที่สุดทรงดำริว่า ด้วยนิสัยวัยหนุ่ม ถ้ามีหญิงสาวสวยงามอายุใกล้เคียง ความคิดที่จะออกบวชนั้นจะหมดไปจากใจ เมื่อ

คำรಿಯ่างนี้แล้ว จึงได้สร้างพระราชวังขึ้นมา แล้วจัดหาสาววัยรุ่น
ที่สวยงามมาปรนนิบัติตลอดทั้งวันทั้งคืน มีมหรสพเต็มราชบัลลังก์
ติดสีตีเป่าด้วยเครื่องบรรเลงนานาชนิด มีความสนุกสนานรื่น
เริงตลอดทั้งวันคืน จัดหาสาวสวยมาเป็นสนมรับใช้หกหมื่นนาง
เจ้าชายสิทธัตถะในวัยนี้ก็มีความสุขตามโลกีย์วิสัยในทางโลก
อยู่บ้าง นี่เป็นแผนการของพระราชบิดาหาวิธีผูกมัดใจของ
เจ้าชายสิทธัตถะ เพื่อให้เกิดความหลงระเหิดอยู่ในกามคุณที่
ทางโลกมีต่อกัน และได้สร้างปราสาท ๓ หลังให้พักผ่อนในช่วง
ฤดูกาลต่างๆ คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว แผนการทั้งหมดนี้
พระราชบิดาจัดการให้ทั้งหมด เจ้าชายสิทธัตถะในขณะนี้ยังไม่
รู้ตัวว่าพระราชบิดาหลอกพระองค์

จากนั้นพระราชบิดาก็ได้จัดพิธีอภิเษกสมรสกับพระนาง
ยโสธราพิมพา พระราชบิดาตั้งความหวังไว้ว่าอีกเวลาไม่นานก็
จะมีทายาทเกิดขึ้น คำริว่าเจ้าชายสิทธัตถะจะมีความลุ่มหลง
ในพระนางยโสธราและพระราชโอรสที่เกิดร่วมกัน ดังคำว่า
“ปุตุโต คีเว บุตรบ่วงหนึ่งเกี่ยวพันคอ ธนํ ปาเท ทรพฺยสมบัตติ
มุทบาทากรอเหนือไว้ ภริยาหตุเถ ภรรยาเยี่ยงอย่างปอริงรัด
มีอนา สามบ่วงนี้ ใครแก้ได้ จึงจะพ้นสงสาร”

พระราชบิดาดำริและเชื่อว่า ๓ บ່วงนี้จะผูกมัดเจ้าชาย สิทธิธัตถะได้แน่ แต่ละคืนวันก็จะมีความสุขอยู่ในทางโลกจนลืมตัว พระราชบิดาวางแผนให้สร้างกำแพงวังที่แน่นหนาแข็งแรง มีประตูเข้าออก ๔ ประตู ประตูแต่ละช่องมีบานประตูปิดเปิด ไว้ ๓ ชั้น ประตูแต่ละบานใช้กำลัง ๘ บุรุษจึงจะเปิดปิดได้ ทหารเวรยามรักษาประตูแต่ละช่องๆ ละ ๒๐๐ นาย ทหาร ทั้งหมดนี้เป็นทหารของพระราชบิดาส่งมารักษาพระราชวังและ เจ้าชายสิทธิธัตถะโดยเฉพาะ มีคำสั่งอย่างเด็ดขาดว่าประตูไหน ให้เจ้าชายสิทธิธัตถะเสด็จออกไปได้โดยลำพัง ทหารในประตูนั้น ต้องหัวขาดทั้งหมด เว้นเฉพาะจะได้รับสั่งจากพระเจ้าสุทโธทนะ พระราชบิดาเพียงผู้เดียวเท่านั้น ฉะนั้น หมู่ทหารต้องอยู่เวรยาม กัน ๒๔ ชั่วโมง การใช้แผนการอย่างนี้เพื่อไม่ให้เจ้าชายสิทธิธัตถะ ออกไปนอกพระราชวังนั่นเอง หรือจะเรียกว่าคุกกี้ไอฟีกี่ไม่ผิด ถ้าเป็นไปตามแผนนี้ เจ้าชายสิทธิธัตถะก็จะไม่ได้ออกบวชแต่ อย่างใด เมื่อวัยของพระราชบิดาชราลง เจ้าชายสิทธิธัตถะก็จะได้ ขึ้นครองราชย์ต่อไป

ในเหตุการณ์อย่างนี้ เจ้าชายสิทธิธัตถะไม่รู้ตัวว่าพระราชบิดา มีแผนการทำอะไร ในช่วงนี้ยังไม่มีเหตุปัจจัยที่จะบอกให้รู้ว่า

ได้ออกบวชด้วยวิธีใด หลายปีต่อมาพระนางยโสธราได้ให้กำเนิดพระราชโอรส มีนามว่า ราहुล ในเหตุการณ์จากนี้ไปให้ท่านผู้อ่านตั้งใจอ่านให้ดี ใช้ปัญญาพิจารณาอย่างมีเหตุผล เพราะเป็นพุทธประวัติของประเทศลาว

พุทธประวัติของประเทศลาวที่ข้าพเจ้าจะได้อธิบายต่อไปนี้จะมีความแตกต่างจากประเทศไทยอยู่บ้าง ในบางจุดก็เหมือนกัน ข้าพเจ้าจะได้อธิบายควบคู่กันไป เพื่อให้เรื่องมีความสมบูรณ์พร้อมด้วยเหตุและผล เมื่อพระราชบิดาหาวิธีป้องกันไม่ให้เจ้าชายสิทธัตถะได้ออกบวช โดยวิธีสร้างพระราชวังกักขังถ่วงเวลาเพื่อไม่ให้ออกบวช ให้ท่านทั้งหลายอ่านให้ดี จะรู้เหตุปัจจัยที่เจ้าชายสิทธัตถะจะได้ออกบวชในครั้ง นี้ ที่ผ่านมาเจ้าชายสิทธัตถะได้เสด็จไปเข้าเฝ้าพระราชบิดาอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง ก่อนเสด็จไปเข้าเฝ้าพระราชบิดาแต่ละครั้ง พระองค์มีสาสน์ให้มหาดเล็กรักษาพระองค์แจ้งความประสงค์เพื่อเสด็จเข้าเฝ้าให้พระราชบิดารู้ล่วงหน้าทุกครั้ง เมื่อพระราชบิดาอนุญาตจึงได้เสด็จให้เข้าเฝ้าตามเวลาที่กำหนดเอาไว้ การเสด็จไปเข้าเฝ้าพระราชบิดาทุกครั้ง เป็นคณะใหญ่บ้างน้อยบ้าง เฉพาะพระนางยโสธราพินพาจะตามเสด็จด้วยทุกครั้ง พระราชบิดาก็มีสาสน์

๑๐ จุดประกายแห่งปัญญา

รับสั่งให้ทหารที่รักษาเวรยามให้ทราบว่าเป็นเจ้าชายสิทธัตถะจะได้เสด็จเข้าเฝ้าพระราชบิดา ถ้าไม่มีสาสน์ของพระราชบิดาทหารผู้รักษาเวรยามจะไม่เปิดประตูให้เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกจากพระราชวังได้โดยลำพัง เพราะกลัวเจ้าชายสิทธัตถะจะหนีไปบวช จึงใช้พระราชอำนาจขังบังคับเป็นกฎเกณฑ์อย่างนี้ตลอดมา

เสด็จประพาสกรุงกมิลพัสดุ์

ครั้นเมื่อเจ้าชายสิหัตถะอายุย่างเข้า ๒๙ ปี ในช่วงนี้เอง บุกบารมีที่ได้บำเพ็ญมาพร้อมทั้งความปรารถนาเป็นพระพุทเจ้า ก็มาบรรจบกันพอดี ในวันหนึ่งเจ้าชายสิหัตถะได้เสด็จเข้าเฝ้าพระราชบิดา เพื่อขออนุญาตเสด็จประพาสชมกรุงกมิลพัสดุ์ว่ามีความเป็นอยู่อย่างไร นับแต่พระราชสมภพมายังไม่ได้เห็นกรุงกมิลพัสดุ์เลย ในขณะที่พระราชบิดาไม่สบายพระทัย เพราะกลัวเจ้าชายสิหัตถะจะได้ทอดพระเนตรเห็นในสิ่งที่ไม่สวยงาม อาจเกิดความเบื่อหน่ายในสิ่งนั้นๆ จะทำให้จิตเกิด ความพลิกผันไปในทางออกบวชได้ พระราชบิดาจึงได้ตรัสแก่เจ้าชายว่า “เจ้าชายสิหัตถะเอ๋ย การเสด็จประพาสกรุงกมิลพัสดุ์ ในครั้งนี้พระราชบิดายังไม่พร้อม อีกระยะหนึ่งเมื่อพร้อมแล้ว

พระราชบิดาจะส่งสาสน์ให้รู้ในภายหลัง” เจ้าชายสิทธัตถะและพระนางยโสธราพิมพาพร้อมด้วยคณะก็ได้เสด็จกลับพระราชวัง

ในช่วงนี้พระเจ้าสุทโธทนะทรงมีความวิตกกังวลพระทัยอย่างหนัก เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะมีความประสงค์เสด็จประพาสกรุงกบิลพัสดุ์ ถ้าจะทรงห้ามไม่ให้เสด็จก็จะมีปัญหาตามมาในภายหลัง จึงได้ตรัสออกไปเพื่อถ่วงเวลาเอาไว้ จากนั้นพระเจ้าสุทโธทนะก็ได้เรียกปุโรหิตราจารย์และมหาอำมาตย์ให้เข้าเฝ้า ได้เล่าเรื่องที่เจ้าชายสิทธัตถะขอเสด็จประพาสพระนครกรุงกบิลพัสดุ์ให้ร่วมกันปรึกษาหารือว่าเห็นสมควรเป็นอย่างไร ทุกท่านเห็นสมควรที่จะให้เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จประพาสได้ เพราะเจ้าชายสิทธัตถะมีอายุเจริญวัยมาถึงปานนี้ มีพระชายาและพระราชโอรสพร้อมด้วยพระราชวังที่มีความสุขสบาย ผูกพันอยู่ในลาภ ยศ สรรเสริญ และมีความสุขอยู่ในกามคุณอย่างสมบูรณ์เต็มที คงไม่คิดจะออกบวชแต่อย่างใด ทุกท่านจึงลงมติเห็นสมควรให้เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จประพาสกรุงกบิลพัสดุ์ได้

จากนั้นพระเจ้าสุทโธทนะก็ได้ปรึกษาปุโรหิตราจารย์และมหาอำมาตย์ทั้งหลายว่า จะให้เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จประพาสอย่างไร เส้นทางที่จะเสด็จทำอย่างไรจึงจะเหมาะสม ทุกท่านให้

ความเห็นว่ เส้นทางที่จะเสด็จนั้นต้องปรับปรุงให้มีความสวยงาม
ปลูกดอกไม้ นานาชนิด ตามริมทางประดับประดาด้วยธงทิวโบกไสว
ในทุกพื้นที่ เพราะจะมีผู้ตามเสด็จเป็นจำนวนมาก จากนั้นจึง
ประกาศให้ประชาชนทุกหัวเมืองในขอบเขตกรุงกบิลพัสดุ์ได้
รับทราบ และให้มาร่วมกันทำถนน เพื่อที่จะให้เจ้าชายสิทธัตถะได้
เสด็จพระราชดำเนินโดยพร้อมเพรียงกัน ประชาชนทุกพื้นที่ได้
ทราบข่าวก็พากันหลั่งไหลมาจากทุกแห่งหน ทุกคนมีความยินดี
พอใจมาก จึงร่วมแรงร่วมใจกันทำเส้นทางพระราชดำเนินได้
สำเร็จอย่างรวดเร็วและสวยงาม

ได้มีการจัดระเบียบการเฝ้ารับเสด็จตามชาติ ชั้น วรรณะ
ให้เหมาะสม กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ให้มีความเป็น
ระเบียบเรียบร้อย เฉพาะคนแก่คนเจ็บป่วย ได้จัดสถานที่รับเสด็จ
ไว้ต่างหาก ทำเป็นอุโมงค์ก่อด้วยก้อนอิฐให้มีช่องมอง ให้ทุกคนอยู่
ในอุโมงค์นั้นได้มองเห็นเจ้าชายสิทธัตถะ พระนางยโสธราพิมพา
พระราชกุล และคณะที่ตามเสด็จได้อย่างทั่วถึงกัน เมื่อทุกอย่าง
มีความเรียบร้อยสมบูรณ์ทั้งหมดแล้ว พระเจ้าสุทโธทนะจึงได้
มีพระราชสาส์นถึงเจ้าชายสิทธัตถะราชกุมารให้รับทราบถึง
กำหนดวันเสด็จประพาสกรุงกบิลพัสดุ์ ให้เจ้าชายสิทธัตถะ

พระนางยโสธราพิมพา พระราหุล พร้อมด้วยบริวารติดตามเสด็จ ได้ตามวันเวลาดังกล่าว และได้ประกาศอย่างเป็นทางการให้ มหาชนทั้งหลายได้รับทราบโดยทั่วถึงกัน ในวันอย่างนี้จะจะมีอะไร เกิดขึ้นกับเจ้าชายสิทธัตถะ ขอทุกท่านจงตั้งใจอ่าน จะได้รู้จุด เริ่มต้นในการออกบวชของเจ้าชายสิทธัตถะ ณ บัดนี้

เมื่อถึงวันดังกล่าว หมู่มหาชนที่มารับเสด็จมิดฟ้ามัวดิน มาจากทุกท้องถิ่นเขตแดน เจ้าหน้าที่ตำรวจทหารได้จัดระเบียบ การรับเสด็จอย่างเต็มที และทำตามกฏกติกาตามพระราชบัญชา ของพระเจ้าสุทโธทนะที่ออกกระเปียบไว้ทุกประการ สำหรับคนแก่ คนเจ็บป่วย กำลังไม่ดี ถ้าต้องมาเดินเบียดเสียดกับหมู่คน จำนวนมาก อาจเสียชีวิตได้ เหตุนั้นจึงจัดที่อยู่ให้เป็นกรณีพิเศษ นับแต่เจ้าชายสิทธัตถะพระราชสมภพ มหาชนทั้งหลายไม่เคยได้ ยลโฉมพระพักตร์ของเจ้าชายสิทธัตถะและพระนางยโสธราพิมพา เลย ทุกคนจึงตารอคอยเส้นทางที่เสด็จพระราชดำเนินแทบไม่ กะพริบตา เมื่อถึงเวลา เจ้าชายสิทธัตถะ พระนางยโสธราพิมพา พระราหุล ก็เสด็จประทับรถม้าที่ประดับประดาด้วยดอกไม้ของ หอมอย่างสวยงาม มีทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์พร้อม ด้วยนางสนมกำนัลติดตามเป็นจำนวนมาก เป็นขบวนเสด็จที่มี

ความสวยงามยิ่งนัก มหาชนพากันพนมมือและกล่าวคำว่า “สาธุๆ” พร้อมกัน ดังกระหึ่มไม่ขาดเสียง เป็นประวัติการณ์ที่ยิ่งใหญ่ในชีวิตของหมู่มหาชนในสมัยครั้งนั้น ขบวนเสด็จผ่านไปที่ตรงไหน มหาชนก็พนมมือกล่าวคำว่า “สาธุๆ” พร้อมกัน

เข้าถึงจุดที่สำคัญแล้ว หมู่มหาชนคนแก่คนเจ็บป่วยจำนวนมากที่อยู่ใต้อุโมงค์ มีความแออัดกัน ช่องอิฐที่มีอยู่ก็ไม่พอเพียง จึงได้แย่งกันดู ต่างคนก็อยากจะดู จึงดึงกันไปดึงกันมา ผู้มีกำลังน้อยเพราะวัยแก่และผู้เจ็บป่วยที่มีกำลังน้อยอยู่แล้ว ก็อยากจะดูเหมือนคนอื่นเขา ก็ป็นตัวคนอื่นขึ้นเพื่อจะดู เมื่อกำลังไม่พอก็ล้ม จึงกลายเป็นบันไดให้คนอื่นได้เหยียบขึ้นเพื่อจะดู คนนั้นเหยียบบ้าง คนนี้เหยียบบ้าง คนแก่คนเจ็บป่วยอยู่แล้วก็ได้ตายเป็นจำนวนมาก เพราะคนอื่นเหยียบย่ำไปมานั่นเอง ผู้ที่มีกำลังอยู่ก็ป็นตัวผู้อื่นขึ้นไปเพื่อจะได้ดู ผู้ดูอยู่ก่อนก็ไม่ยอมถอยออกมาให้ผู้อื่นดูบ้าง จึงมีเสียงร้องตะโกนใส่กันดังสนั่นเลยทีเดียว และเสียงนั้นได้เล็ดลอดออกมาจากช่องในอุโมงค์นั้น มีเสียงดังออกมาว่า “ขอดูด้วยๆ” เสียงที่ว่า “สาธุๆ” และเสียง “ขอดูด้วยๆ” ประสานกันดังสนั่นหวั่นไหว

เหมือนกับเทพบันดาลเสียง “ขอดูด้วยๆ” ได้กระทบ

พระกรรมของเจ้าชายสิทธัตถะอย่างเต็มที่ เสียงนี้ไม่หลุดหายไปไหนเลย เจ้าชายสิทธัตถะไม่ทราบว่าเป็นเสียง “ขอด้วยๆ” เป็นเสียงใคร เขาขออะไร พระองค์จึงได้ตรัสถามนายฉันทน์ไปว่า “นี่นายฉันทน์ เสียงที่เราได้ยินในขณะนี้ว่า ขอด้วยๆ เป็นเสียงใคร เขาอยากอะไร” นายฉันทน์ได้กราบทูลว่า “เสียงนี้เป็นเสียงของหมู่คนแก่ คนเจ็บป่วย ที่ตำรวจทหารได้จัดให้ไปอยู่ในอุโมงค์ ทุกคนอยากจะชมพระพักตร์ของพระองค์ มีคนเป็นจำนวนมาก แออัดกันอยู่ในที่แห่งนั้น แต่ช่องที่จะดูไม่พอเพียง จึงได้ตะโกนร้องว่า “ขอด้วยๆ พระเจ้าข้า” เจ้าชายสิทธัตถะได้ยินนายฉันทน์ ทูลอย่างนั้น จึงดำริและพูดต่อนายฉันทน์ว่า “นี่นายฉันทน์ เราเสด็จในครั้งนี่เพื่อจะดูกรุงกบิลพัสดุ์และเพื่อให้หมู่มหาชนได้ดูเรา”

เจ้าชายสิทธัตถะจึงสั่งให้ตำรวจทหารที่รักษาความปลอดภัยอยู่นั้น ขอแหวกทางในหมู่มหาชนพอให้เป็นช่องทางเสด็จพระราชดำเนินเข้าไปได้ แล้วตรัสว่า “เราจะเข้าไปในอุโมงค์นั้น เรามาในครั้งนี่ก็เพื่อให้มหาชนทุกคนได้ดูเราอย่างทั่วถึง ไม่ควรปิดกั้นคนกลุ่มนั้นไว้เลย” จากนั้นเจ้าชายสิทธัตถะกับนายฉันทน์ก็ได้เข้าไปในอุโมงค์นั้น เมื่อเสด็จเข้าไปในอุโมงค์ พระองค์ได้ตกตะลึงเกิดความสลตสังเวชในพระทัย เกิดความสงสารต่อคนทั้งหลาย

ในขณะนั้น ทอดพระเนตรเห็นคนแก่ คนเจ็บป่วย และคนตาย
อยู่ในที่แห่งเดียวกัน

พมเทอทูตทัง ๔

ในช่วงขณะนั้น พระวิษณุกรรมเทพบุตรได้รับสั่งจาก พระอินทร์ให้มาแปลงร่างเป็นนักบวชนิ่งสมาธิในที่มูมหนึ่ง ให้ เจ้าชายสิทธัตถะทอดพระเนตรเห็นได้อย่างชัดเจน เพศนักบวชนี้ จะปรากฏให้เห็นเฉพาะเจ้าชายสิทธัตถะเพียงพระองค์เดียว เท่านั้น เมื่อพระองค์ทอดพระเนตรเห็นคนแก่ คนเจ็บป่วย คนตาย และนักบวช อยู่ในที่แห่งเดียวกัน ที่เรียกว่าเทวทูต ทัง ๔ ก็เพราะเหตุเป็นอย่างนี้ และแม้พระองค์จะทอดพระเนตร เห็นเทวทูตทัง ๔ อย่างนี้แล้ว แต่ด้วยท่าทีของกษัตริย์ย่อมจะไม่ แสดงอากัปกริยาออกมาทางพระวรกายให้ประชาชนได้เห็น เมื่อ เสด็จกลับมาประทับยังราชรถ พระองค์ก็คงมีพระพักตร์ที่นิ่งเฉย เป็นปกติ เพื่อไม่ให้พระนางยโสธราพิมพาและมหาดเล็กรักษา

พระองค์ได้รู้ว่ามီးอะไรเกิดขึ้น แต่ในพระทัยกลับมีความรู้สึกเป็น
 นิमितติดตาติดใจอยู่ตลอดเวลา และทรงดำริว่าตลอดชีวิตที่พระองค์
 ได้เกิดมา ไม่เคยใช้ปัญญาพิจารณาในเรื่องคนแก่ คนเจ็บป่วย
 คนตาย มาก่อนเลย แต่ละคืนวันมีแต่พระดำริเพลิดเพลिनไปตาม
 อารมณ์ที่มีความสนุกสนานในทางโลกีย์วิสัยอยู่ตลอดเวลา

เมื่อเสด็จถึงพระราชวังแล้ว ก็เก็บอารมณ์และเก็บอาการ
 ไม่แสดงพระพักตร์ให้พระนางยโสธราพิมพาได้รู้ แต่มีความผิดปกติ
 อยู่อย่างหนึ่ง คือไม่ทรงมาทอดพระเนตรในหมู่นางสนมกรมวัง
 ถวายการเสดงเต็นรำ ดิดสีตีเป่าอันไพเราะเหมือนครั้งก่อนมา
 แต่ก็ไม่ได้คิดอะไร เพียงคิดว่าพระองค์ทรงเหนื่อยพระทัยและ
 พระวรกาย ต้องการบรรทมพักผ่อนเท่านั้น ไม่ค่อยพูดจากรำเรียง
 และแยมพระสรวลเหมือนในครั้งก่อน พระนางยโสธราพิมพา
 และนางสนมกำนัลก็ไม่รู้ว่ามิเหตุอันใดเกิดขึ้น แต่ผิดสังเกตอีก
 อย่างหนึ่ง คือเมื่อพระองค์ทรงตื่นจากพระบรรทมแล้ว จะเสด็จ
 พระราชดำเนินไปมาในพระราชวังเป็นนิสัย ในช่วงนี้เองพระองค์
 ได้ทรงดำริใช้ปัญญาครุ่นคิดในภาพที่ทอดพระเนตรเห็นคนแก่
 คนเจ็บป่วย คนตาย มาเป็นอารมณ์ แต่ก่อนมาพระองค์ก็เคย
 เห็นคนแก่ คนเจ็บป่วย คนตายมาก่อนแล้ว ก็ถือเป็นเรื่องธรรมดา

จึงไม่ได้ตำริแต่อย่างไร แต่ครั้งนี้พระองค์อดตำริในเรื่องเหล่านี้ไม่ได้ พระปัญญาได้ตำริพิจารณาในเรื่องที่ทอดพระเนตรเห็นคนแก่ คนเจ็บป่วย คนตาย อยู่ตลอดเวลา ก็รู้ว่าคุณเกิดมาต้องมาแก่เจ็บตายเป็นปกติวิสัย พระองค์ได้ทรงพระตำริพิจารณาลึกลงไปอีกว่า จะมีวิธีใดหรือไม่ที่จะทำให้คนไม่เกิดแก่เจ็บตายอีกต่อไป ต้องมีช่องทางที่สามารถแก้กันได้ เปรียบได้ว่าเมื่อมีกลางวันต้องมีกลางคืน เมื่อมีหนาวก็ต้องมีร้อน เป็นสิ่งที่แก้กันได้ เรื่องการเกิดแก่เจ็บตายก็ต้องมีวิธีแก้ได้เช่นกัน พระองค์มีพระตำริพิจารณาด้วยพระปัญญาเป็นอย่างมากทีเดียว

เมื่อพระองค์ใช้พระปัญญาตำริพิจารณาลึกลงไปอีกว่าการที่มีมนุษย์ทั้งหลายได้เกิดมา มีเหตุอันใดทำให้มนุษย์เกิด ในจุดนี้เองพระองค์หาคำตอบไม่ได้ว่ามีเหตุอันใดมนุษย์จึงได้เกิดมา พระองค์ตำริพิจารณาค้นเท่าไรก็ไม่ได้คำตอบ ในช่วงขณะนั้นเองพระองค์ตำริได้ว่า ในขณะที่พระองค์ได้ทอดพระเนตรเห็นคนแก่ คนเจ็บ และคนตาย พระองค์ได้ทอดพระเนตรเห็นนักบวชนั่งสมาธิดูท่าที่มีความสงบ ถ้าเราได้เป็นนักบวชเช่นนั้นอยู่ในที่สงบสงัด อาจจะรู้เหตุปัจจัยที่ทำให้มนุษย์มาเกิดได้ ดังนั้นพระองค์จึงมีความตำริคิดอยากออกบวชเป็นกำลัง และตำริหาวิธีที่จะ

ออกบวชให้ได้

ในคืนนั้นเป็นเวลาตึกสงัด พระจันทร์เต็มดวงแสงฉิดฉายสว่างจ้า มีสายลมพัดไปมาอ่อนๆ ไบไม้ไบหญ้า ไม้ดอกไม้ประดับในพระราชวังปลิวไปมาเป็นระยะๆ อากาศมีความหนาวเย็นเยือก น้ำหมอกถูกสายลมพัดมาเป็นช่วงๆ ดวงดาวในท้องฟ้ามีความสว่างแจ่มใส แสงจันทร์กระทบไฟระยิบระยับไปมาน้ำค้างตกเป็นหยดหยาดจากไบไม้เป็นพักๆ จิ้งหรีดและเรไรส่งเสียงอ้ออึงสอดคล้องประสานเสียงกันเป็นจังหวะๆ ไบไม้ในแนวป่าโบกไสวไปมา บรรยากาศในพระราชวังมีความวังเวงยิ่งนัก ในเวลาอันตึกสงัด พระนางยโสธราพิมพา พระราหุลบรรทมอยู่ในปราสาท แสงไฟในห้องบรรทมสว่างพอสลัว พระนางกอดพระราหุลไว้ในทรวงอกอันแนบนิ่ง ไม่รู้ต่อเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในคืนนี้เลย เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จพระราชดำเนินไปช้าๆ ยังห้องบรรทมของพระนางยโสธราพิมพา พระองค์เอื้อมพระหัตถ์ไปแย้มเปิดประตูเบาๆ ทอดพระเนตรไปที่บรรทม เห็นพระนางยโสธราและพระราหุลบรรทมหลับสนิท จึงรำพึงในพระทัยเพื่อสั่งลาพระนางยโสธราและราหุลเป็นครั้งสุดท้าย

“ยโสธรา ราหุลเอ๋ย ในคืนนี้พี่ขอลา ที่ผ่านมาระหว่างทั้งสอง

“ได้บรรทมเคียงคู่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขไม่เคยมีเรื่องชุ่นเคือง
ในพระทัยแม้แต่น้อย น่องไม่มีความผิดที่ทำให้พี่ไม่สบายพระทัย
ในคืนนี้พี่จะได้จากพระนางไปเพื่อออกบวช ถ้าพี่ได้ตรัสรู้เป็น
พระพุทธเจ้า จะมาเยี่ยมน้องยา ถ้าไม่ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า
พี่ขอลาตายก่อน พิมพา ราहुล ลูกน้อยอ่อน พี่ขอจรจากแล้วใน
คืนนี้ไม่กลับมา พี่ขอลาแล้วน้องเอย”

เสด็จออกมอช

จากนั้นเจ้าชายสิทธัตถะได้เดินออกไปอย่างช้าๆ ก้าวขาแต่ละครั้งก็อ่อนแรง ทรงหันพระพักตร์มาดูแสงไฟในห้องบรรทมของพระนางยโสธราและพระราหุลด้วยความอาลัย เห็นเป็นแสงระยิบระยับ ก็ยังมีความสงสารต่อพระนางยโสธราและพระราหุลยิ่งนัก ทอดลมหายใจยาวๆ เป็นช่วงๆ น้ำตาซึมคลอแทบจะก้าวเดินต่อไปไม่ได้ จากนั้นได้เดินออกไปหานายฉันทน์เรียกหานายฉันทน์ด้วยน้ำเสียงที่แผ่วเบาว่า “นายฉันทน์ฯ ตื่นขึ้น เรามีธุระที่จะไปในคืนนี้อย่างรีบด่วน รีบใส่อาณมำกัณฐกะ พาเราออกไปจากพระราชวังเดี๋ยวนี้” นายฉันทน์ตื่นนอนขึ้นมา หน้ายังไม่ได้ล้าง รีบจัดแจงใส่อาณมำเส็จเรียบร้อยแล้ว เจ้าชายสิทธัตถะขึ้นประทับหลังมำกัณฐกะในทันที ในขณะที่นั้นมำกัณฐกะได้

แผดเสียงร้องสนั่นไปทั่วสารทิศถึง ๓ ครั้ง ตามปกติม้ากัณฐกะแผดเสียงร้องแต่ละครั้งเสียงดังได้ไกลถึง ๘ โยชน์ ทุกคนจะได้ยินทั่วถึงกัน แม้นอนหลับอยู่ก็ต้องตื่น แต่ในคืนนั้นเป็นปาฏิหาริย์ที่ทุกคนยังหลับสนิทโดยไม่รู้สีกตัว เป็นเพราะเทพบันดาลและบารมีธรรมของเจ้าชายสิทธัตถะที่จะได้ออกบวชในคืนนี้

จากนั้นพระองค์ชักบังเหียนม้ากัณฐกะบ่ายหน้าไปทางประตูด้านทิศตะวันออก ประทับบนหลังม้าเดินช้าๆ นายฉันทน์เดินเคียงข้างม้าไป ไม่รู้ว่าพระองค์จะไปธุระอะไรในคืนนี้ และจะออกไปด้วยวิธีใด เพราะประตูใหญ่แต่ละช่องมีบานประตูขนาดใหญ่ปิดไว้ถึง ๓ ชั้น ประตูแต่ละบาน ๘ บुरुขจึงจะเปิดปิดได้ และมีนายทหารของพระเจ้าสุทโธทนะอยู่รักษาเวรยามแต่ละประตูถึง ๒๐๐ คน จะออกไปได้อย่างไร ด้วยบารมีของเจ้าชายสิทธัตถะและวิษณุกรรมเทพบุตรได้ลงมาช่วยเหลือ ทำให้ทหารเวรยามนอนหลับอย่างสนิทโดยไม่รู้สีกตัว ประตูขนาดใหญ่ได้เปิดออกอย่างปาฏิหาริย์ เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะประทับม้ากัณฐกะพร้อมด้วยนายฉันทน์ออกพ้นประตูไปแล้ว เกิดปาฏิหาริย์บานประตูขนาดใหญ่ก็ได้ปิดไว้อย่างสนิทเช่นเดิม เหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น ทหารเวรยามตื่นขึ้นมาก็กังยังไม่รู้ตัว

ตื่นเข้ามา นางสนมผู้ปรนนิบัติคอยรับใช้นั่งคอยอยู่ข้างประตูวังก็เห็นผิดสังเกต ทั้งตะวันก็สายแล้วยังไม่เห็นเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกมา จึงได้ไปเข้าเฝ้าพระนางยโสธราเพื่อกราบทูลให้รู้ว่าในเช้านี้ไม่เห็นเจ้าชายสิทธัตถะออกมาจากห้องบรรทม พระนางยโสธราพิมพาจึงแปลกพระทัยว่ามีอะไรเกิดขึ้นกับพระองค์หรือ จึงได้เดินไปยังห้องบรรทมและได้แย้มประตูเปิดดู เห็นแต่ที่บรรทมว่างเปล่า ไม่รู้ว่าเจ้าชายสิทธัตถะทรงบรรทมอยู่ที่ปราสาทหลังไหน ทั้งมหาดเล็กรักษาพระองค์ทั้งนางสนมกำนัลพากันไปดูตามปราสาททั้ง ๓ หลัง และออกหาทั่วขอบเขตพระราชวัง ก็ไม่พบเห็นพระองค์แต่อย่างใด ไปถามหม่อมทหารเวรยามก็ไม่รู้เรื่องเช่นเดียวกัน เมื่อไปดูคอกม้าที่นายฉันทน์รักษาอยู่ ก็ไม่มีนายฉันทน์และไม่เห็นม้ากัณฐกะแต่อย่างใด ความเข้าใจของทุกคนมีความเห็นตรงกันว่าเจ้าชายสิทธัตถะได้เสด็จออกจากพระราชวังไปแล้ว พระนางยโสธราพิมพามีพระอาการร้องไห้ น้ำตาไหลนองหน้า นางสนมกำนัลก็ร้องไห้พุ่มพวยโอบกอดกันอย่างสาละวน เฉพาะพระนางยโสธราพิมพาอุ้มพระราชกุมารไว้ในทรวงอก แล้วร้องไห้แทบใจจะขาดสิ้นสลายคร่ำครวญไปว่า

“คุณพี่เอ๋ย น้องมีความผิดอะไรหรือ จึงปล่อยให้้องกับราหุลลูกน้อยได้เป็นทุกข์ใจถึงเพียงนี้ หรือพี่ขัดเคืองพระทัยในเรื่องอะไร ทำไมจึงไม่บอกให้้องได้รู้ หรือพี่เกลียดชังน้องไม่พอพระทัยในสิ่งใด ถ้า้องรู้ก็จะได้แก้ไขให้ถูกพระทัยทุกประการ ทำไมเจ้าพี่จึงได้หักหาญน้ำใจของน้องถึงเพียงนี้ ชีวิตที่มีอยู่ไม่รู้ว่าจะให้้องไปพึ่งใคร โอ้ อนิจจา ยโสธราชวอนไหวขอสมเด็จพระพี่อย่าพึ่งด่วนทิ้งน้องไป ไม่อาลัยราหุลน้อยพึ่งกำเนิดขึ้นมา พระพี่ยาทรงพระกรุณาโยโสธราเทอญ”

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จถึงแม่น้ำอโนมา พระองค์ก็ได้บวชในที่แห่งนั้น รายละเอียดมีในตำราอยู่แล้ว เมื่อพระองค์ได้บวชแล้ว ในสมมติจะเรียกว่าพระสิทธัตถะภิกษุก็มีความเหมาะสม จากนั้นพระองค์ได้ทราบข่าวของดาบสทั้งสองว่า เป็นผู้ปฏิบัติดี มีหมู่ชนให้ความเคารพนับถือ พระองค์ก็ได้ไปศึกษาและปฏิบัติตามบ้าง ดาบสทั้งสองก็สอนในวิธีทำสมาธิเพื่อให้จิตมีความสงบเท่านั้น พระองค์ก็ทำสมาธิให้จิตมีความสงบตามดาบสทั้งสองสอนให้ทุกประการ อภิญญา ๕ สมาบัติ ๘ รูปฌาน อรูปฌาน พระองค์ปฏิบัติได้อย่างมีความชำนาญจนเป็นวสี พระองค์ทำสมาธิจิตมีความสงบถึงที่สุดทุกครั้งที่ ในช่วงทำสมาธิ จิตมีความสงบ

อยู่ เหมือนจิตไม่มีกิเลสตัณหาอะไร เมื่อจิตเสื่อมจากสมาธิ
 ความสงบแล้ว จิตก็มีความเศร้าหมอง คิดถึงพระนางพิมพา
 พระราหุลอยู่เสมอ

พระองค์ทำสมาธิให้จิตมีความสงบติดต่อกันนานร่วมปี
 ไม่มีแว่วว่าปัญญาของพระองค์จะเกิดขึ้นแต่อย่างใด ในอดีต
 ที่ผ่านมา พระองค์ได้บำเพ็ญปัญญาบารมีมาแล้วอย่างสมบูรณ์
 เต็มที่ เมื่อพระองค์ทำสมาธิจิตมีความสงบถึงที่สุดแล้ว ปัญญา
 ไม่ได้เกิดขึ้นแต่อย่างใด ที่สอนกันในยุคปัจจุบันนี้ว่า “ทำสมาธิ
 จิตมีความสงบได้แล้ว ปัญญาจะเกิดขึ้น” สมาธิที่สอนกันใน
 ขณะนี้เป็นสมาธิแบบไหน ในครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าไม่ได้
 อบรมสั่งสอนในหมู่พุทธบริษัทอย่างนี้เลย หรือถ้าพระพุทธเจ้า
 สอนอย่างนี้จริง พอจะยกบุคคลมาเป็นพยานหลักฐานอ้างอิงมา
 อธิบายให้ข้าพเจ้าฟังสักหนึ่งท่านได้ไหม นี่เรียกว่าสอนกันไป
 โดยไม่ดูตำรา พระองค์ได้ทำสมาธิความสงบมาเป็นตัวอย่าง
 ดังที่ได้อธิบายมาแล้ว และพระองค์ได้ปฏิเสธไว้แล้วว่าวิธีอย่างนี้
 ไม่เป็นไปเพื่อละกิเลสตัณหา ไม่เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ ไม่เป็น
 ไปในมรรคผลนิพพาน และไม่เป็นไปเพื่อการตรัสรู้ ดังนั้นพระองค์
 จึงได้ลาตาสทั้งสองจากไปเพื่อหาแนวทางปฏิบัติในวิธีอื่น

ต่อมาได้พบกับปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ที่กำลังตามหาพระองค์ ในช่วงนั้นพระองค์ได้บำเพ็ญทุกรกิริยาที่เขาดงคสิริด้วยการอดน้ำ และอาหารนานถึง ๔๙ วัน จนร่างกายซูบผอมแทบจะเอาชีวิตไม่รอด ในขณะที่พระองค์เกิดนิมิตเห็นพระอินทร์เอาพิณสามสายมาตีให้ฟัง สายที่หนึ่งหย่อนเกินไป เสียงไม่ไพเราะ สายที่สองตึงเกินไป เสียงพิณก็ไม่ไพเราะเช่นกัน สายที่สามไม่ตึงไม่หย่อน เสียงพิณมีความไพเราะ เมื่อพระองค์เห็นอย่างนั้น จึงเอาพิณสามสายมาเปรียบเทียบกับการปฏิบัติของพระองค์เอง จึงรู้ว่าความเพียรของพระองค์ตึงเกินไป ถ้าฝืนทำอย่างนี้ต่อไป ชีวิตคงไม่รอดแน่

จากนั้นพระองค์จึงหยุดบำเพ็ญทุกรกิริยา แล้วกลับมาฉันอาหารเหมือนเดิม ปัญจวัคคีย์ไม่พอใจจึงพากันหนีจากพระองค์ไป พระองค์อยู่โดดเดี่ยวลำพังและได้ไปดูวิธีปฏิบัติในสำนักต่างๆ หลายแห่ง แต่พระองค์ก็รู้ว่าไม่ถูกทาง วิธีที่ถูกเป็นอย่างไรพระองค์ยังไม่รู้ พระองค์ออกเดินทางไปเรื่อยๆ ทั้งมีความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า จึงได้พักผ่อนใต้ร่มโพธิ์ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา รับขำวมธุปายาสจากนางสุชาดา แล้วนำเอาถาดทองคำไปลอยในแม่น้ำเนรัญชราเพื่อเสี่ยงทาย มีคำกล่าวว่ “ถ้าข้าพเจ้า

จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในชาตินี้ ขอให้เถาทองคำวนกระแสน้ำขึ้นไป ถ้าจะไม่ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในชาตินี้ ขอให้เถาทองคำได้ไหลไปตามกระแสน้ำ”

ทรงดุษฎีมอบหมายตราตรึง ด้วยพระองค์เอง

เมื่อพระองค์ปล่อยมือ ถาดทองคำก็ได้ทวนกระแสน้ำขึ้นไปทันที พระองค์จึงมีความมั่นใจว่าในชาตินี้จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าอย่างแน่นอน จากนั้นไปจะเป็นจุดเริ่มต้นในการปฏิบัติเสียใหม่ ๕ ปีกว่าที่ผ่านมา พระองค์ไม่เคยใช้ปัญญาพิจารณาในสังขารมใด นี่เป็นการเริ่มต้นที่พระองค์จะได้ใช้ปัญญาเป็นครั้งแรก การใช้ปัญญาในครั้งนี้มีอุบายที่จะเอาถาดทองคำนำมาคิด ท่านผู้อ่านทั้งหลายจงเข้าใจจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติด้วยการใช้ปัญญานำหน้า นี่จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ให้ท่านติดตามอ่านให้ดี มีเหตุผลรองรับในความถูกต้องเอาไว้อย่างชัดเจน เพราะการปฏิบัตินี้จะไม่เหมือนกันกับดาบสทั้งสองที่สอนมาก่อน

แต่อย่างไร ในจุดเริ่มต้นนี้ พระองค์ได้ค้นพบหลักสัมมาทิฏฐิ
 ความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรม สัมมาสังกัปป การดำริพิจารณา
 ด้วยปัญญาในเหตุผล ก็มีความถูกต้องชอบธรรมไปเสียทั้งหมด

เมื่อพระองค์ได้อุบายฝึกปัญญาจากการลอยถาดทองคำ
 นำมาคิดพิจารณา ทำให้ใจของพระองค์ได้รู้เห็นตามหลัก
 ไตรลักษณ์คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อย่างเปิดเผย หลักเสี่ยงทาย
 ในชีวิตเป็นของคู่กับโลกมนุษย์นี้มายาวนาน ตัวอย่าง การไปยกพระ
 หรือเสี่ยงทายด้วยวิธีใด ต้องอธิษฐานไว้สองอย่างเสมอ เช่น
 ถ้าจะได้ ขอให้ยกพระขึ้น ถ้าจะไม่ได้ ขอให้ยกพระไม่ขึ้น นี่ฉันท
 พระองค์จึงเสี่ยงทายว่า “ถ้าจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ให้ถาด
 ทองคำทวนกระแสน้ำขึ้นไป ถ้าไม่ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า
 ให้ถาดทองคำไหลไปตามกระแสน้ำ” แต่ครั้งนี้ถาดทองคำทวน
 กระแสน้ำขึ้นไป จึงทำให้พระองค์มีความมั่นใจในตนเอง ได้เอา
 ถาดทองคำมาเป็นอุบายพิจารณาด้วยปัญญา แล้วตีความหมายว่า
 ถาดทองคำทวนกระแสน้ำ ก็เอาถาดทองคำมาเปรียบเทียบกับ
 ใจของพระองค์เอง ทรงดำริว่าพระองค์จะฝึกสติปัญญามา
 อบรมใจ ไม่ปล่อยให้ใจเกิดความยินดีในสิ่งที่ชอบใจไปตาม
 กระแสโลก ตามปกติใจมีความต้องการในทางที่ต่ำ ในกามคุณ

ทั้ง ๕ ใจมีความยินดีในรูป ใจมีความยินดีในเสียง ใจมีความยินดีในกลิ่น ใจมีความยินดีในรส ใจมีความยินดีในสัมผัสที่อ่อนนุ่ม เรื่องอย่างนี้พระองค์ได้เคยมีความยินดีมาแล้ว จากนั้นไปพระองค์จะใช้ปัญญาทวนกระแส ไม่ให้ใจมีความยินดีในสิ่งเหล่านี้ ใจก็จะไม่เกิดความเห็นผิดความเข้าใจผิดไปตามกระแสโลกเหมือนที่เคยเป็นมา เรียกว่าพระองค์มีปัญญาปฏิเสศไม่ให้ใจเกิดความยินดี ยินร้ายโดยประการทั้งปวง และปฏิเสศในลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ที่เกี่ยวกับกามคุณในทางโลก พระองค์ก็มีปัญญาฝักใจ ไม่ให้ใจมีความผูกพันในสิ่งเหล่านี้ ได้ฝักใจปฏิเสศว่า สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผูกใจ ก่อให้เกิดความหลงใหลยึดติดผูกพันอยู่ในโลกนี้ทั้งนั้น

มโนภาสอเนกใจให้มีความรู้รอบ

พระองค์จึงใช้ปัญญาพิจารณาอบรมสอนใจให้มีความรู้รอบ อยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ใจได้รู้ในสรรพสิ่งขารที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป การพิจารณาด้วยปัญญา ต้องมีการพิจารณาเข้า การพิจารณาออก ตามเหตุการณ์เช่น ไปเห็นเรื่องภายนอก เห็นคนแก่ เห็นคนเจ็บ เห็นคนตาย ก็น้อมเข้ามาภายในคือ ตัวเองว่าเราก็ต้องเป็นอย่างนั้น หรือน้อมตัวเองออกไปเทียบกับสิ่งภายนอกให้รู้เห็นเป็นสภาพเดียวกันว่า เราก็คมีความแก่ ความเจ็บ ความตาย เหมือนคนอื่น คนอื่นเป็นอย่างไ เรา ก็เป็นอย่างนั้น คนอื่นไม่เที่ยง เราก็ไม่เที่ยง คนอื่นมีความทุกข์ เราก็คมีความทุกข์ ร่างกายคนอื่นเป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตน ร่างกาย เราก็คเป็นอนัตตา สูญไปจากความเป็นตัวตนเช่นกัน ไปเห็น

ซากศพคนตายเป็นไปในลักษณะใด ก็น้อมเข้ามาดูร่างกายตัวเองให้เห็นเป็นซากศพเหมือนกัน

เรื่องอดีต อนาคต ก็นำมาพิจารณาให้ลงปัจจุบัน การพิจารณาเรื่องในอดีตต้องอาศัยสัญญา การพิจารณาในเรื่องอนาคตก็ต้องอาศัยสมมติ สัญญาและสมมตินี้เป็นที่รองรับของปัญญา สัญญา คือความจำ ความจำนี่ก็ต้องเลือกจำในสิ่งที่มีโทษมีภัย เพื่อให้ใจได้กลัวต่อโทษภัยนั้นๆ เรื่องโทษภัยนี้มีอยู่ประจำโลก ทุกคนที่เกิดมาแล้วต้องได้ประสบพบเห็นและได้รับไม่มากก็น้อย ฉะนั้น ความจำจึงเลือกจำในสิ่งที่มีโทษมีภัยเพื่อไม่ให้ใจมีความกำเริบในสิ่งที่ชอบใจ ถ้าสิ่งไหนที่ทำให้เกิดราคะ ตัณหา รักใคร่ กำหนดยินดี มีรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ถ้าปัญญาไม่มีแล้ว ก็ไปหลงติดอยู่กับสิ่งเหล่านี้ ถ้าผู้มีปัญญาดีก็หาจำเอาแต่สิ่งที่มีโทษมีภัยมาทำความเข้าใจอยู่เสมอ เช่นรูปของเราและรูปของคนอื่น ก็ให้พิจารณาด้วยปัญญาว่าเป็นโทษภัยด้วยกันทั้งนั้น รูปร่างกายของเรามีโทษอย่างไร รูปร่างกายของคนอื่นก็มีโทษอย่างนั้น รูปร่างกายทั้งหมดนี้ก็ย่อมมีโรครภัย การเจ็บไข้ได้ป่วยหรือการตายก็เป็นภัยแก่ชีวิตทั้งนั้น ในชาติอดีตที่ผ่านมา ร่างกายนี้ก็มีโทษภัยเหมือนกับชาติปัจจุบัน

การพิจารณารูปงาม

ความไม่สวยงามในร่างกายนี้ ผู้มีปัญญาเท่านั้นจึงจะรู้เห็นตามความเป็นจริง ธรรมชาติเดิมของร่างกายแล้วไม่มีสิ่งใดเป็นของสวยงาม มีแต่สิ่งสกปรกโสโครก ถึงจะอาบน้ำชำระรักษาอยู่ก็ตาม ความสกปรกในร่างกายนี้หาหมดไปไม่ ถ้าไม่อาบน้ำภายในสิบวัน ความสกปรกของร่างกายก็จะส่งกลิ่นออกภายนอกจนเป็นที่ขยะแขยงของสังคม เช่น ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ก็ไม่มีสิ่งใดเป็นของสวยงาม และก็ได้ประกาศตัวว่าเป็นของสวยงามแต่อย่างใด ความสวยงามนั้นมีอยู่ที่กิเลส สังขาร โมหะ อวิชชา มีความเข้าใจผิด รูปนั้นจึงมีความสวยงาม รูปสวยงามเพราะความรัก รูปสวยงามเพราะความยินดี รูปสวยงามเพราะความใคร่ รูปสวยงามเพราะมีความกำหนัด ถ้าจิตไม่มีความรัก ความใคร่

ความกำหนดแล้ว รูปนั้นจะไม่มีสิ่งใดเป็นของสวยงามเลย เพราะความสวยงามนั้นไม่ขึ้นอยู่กับรูปร่างกลางตัวแต่อย่างใด ถึงจะมีเครื่องประดับประดาตกแต่งไว้ ก็เพียงเป็นเครื่องฉาบทาไว้ข้างนอก และฉาบทาไว้ตามผิวหนังเพียงผิวเผินเท่านั้น เหมือนกันกับหีบศพที่ประดับด้วยแสงสีและลวดลายต่างๆ ไว้ภายนอก ส่วนภายในหีบศพนั้น ย่อมเป็นซากศพที่มีความสกปรกเปื้อนเน่าและส่งกลิ่นอันเหม็นคั่งอยู่ตลอดเวลา ฉะนั้นใด รูปร่างกายเราและรูปร่างกายของคนอื่น ถึงจะมีเครื่องประดับที่สวยงามและเอาน้ำหอมฉาบทาไว้ ก็เพียงกลบกลิ่นอันเหม็นคาวของร่างกาย ฉะนั้น และเพื่อให้สังคมมนุษย์เราอยู่ร่วมกันได้

การพิจารณาด้วยปัญญาเพื่อให้ใจได้รู้ความจริงของธาตุขันธ์ ให้รู้ความเกิดขึ้นของธาตุขันธ์ ให้รู้ความเป็นอยู่ของธาตุขันธ์ ให้รู้ความดับไปของธาตุขันธ์ เพราะการเกิดขึ้นของธาตุขันธ์ไม่ใช่จะเกิดขึ้นได้ภายในวันเดียว สิ่งเหล่านี้จะค่อยๆ เจริญขึ้น เมื่อเกิดขึ้นมาแล้ว ความทุกข์กายความทุกข์ใจก็เป็นเงาตามตัว ความไม่เที่ยง ก็เปลี่ยนสภาพมาตั้งแต่เป็นก้อนเลือดแปรสภาพเป็นเด็ก จากเด็กแปรสภาพเป็นหนุ่มสาว แล้วก็แปรสภาพเป็นคนเฒ่าคนแก่ และเป็นคนเจ็บตายไปใน

ที่สุด เมื่อตายแล้วธาตุขันธ์ทั้งหมดนั้นก็ลงสู่นัตตา คือ
 ความเป็นสัตว์ ไม่เป็นบุคคล ไม่เป็นเรา ไม่เป็นเขาทั้งสิ้น
 ความเข้าใจเดิมว่าเป็นตัวตนของเราก็จะเป็นโมฆะ ธาตุทั้งสี่
 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ที่เข้าใจว่าเป็นตัวตน ก็จะแตกสลายไปเป็น
 ธาตุเดิม คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ไปตามมูลความจริงของอนัตตา
 คือความสูญเปล่า ไม่มีสิ่งใดเป็นของของเราตามความเข้าใจ
 แต่อย่างใด เมื่อใจไม่มีปัญญาจึงหลงยึด เมื่อไม่สมปรารถนาสิ่งใด
 ไม่ได้สมใจนั้นก็เป็นที่ทุกข์ ความปรารถนานั้นย่อมปรารถนา
 เอาแต่สิ่งที่ถูกใจและชอบใจด้วยกันทั้งนั้น การเกิดก็ต้องการ
 แต่ตระกูลที่มีลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ถ้าสมปรารถนาด้วยกัน
 หมดทุกคนแล้ว สภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ในโลกก็จะเป็น
 อยู่ในสภาพนี้ ถ้าทุกคนมีฐานะความเป็นอยู่เท่าเทียมกัน ก็จะไม่
 มีใครว่าใครได้ เพราะมีลาภ ยศ สรรเสริญ สุข เหมือนกัน
 ทั้งหมด หรือถ้าคนกำพร้าอนาถา ไม่มีทรัพย์สมบัติ ไม่มียศ มีแต่
 คำกล่าวร้ายนินทา มีความทุกข์กายความทุกข์ใจตลอดเวลา
 โลกมนุษย์นี้ก็ไม่มีใครต้องการมาเกิด เพราะมนุษย์เราต้องการ
 แต่ความสุข

คำว่า เสื่อมจากลาภ เสื่อมจากยศ คำนินทาว่าร้าย และ

ความทุกข์นานาชนิดเหล่านี้ ก็ย่อมไม่มีใครต้องการทั้งสิ้น แต่
ก็หนีไม่พ้น เพราะโลกนี้มีสังขารครอบไว้แล้วอย่างพร้อมมูล
จะเลือกเอาแต่ความสุขอย่างเดียวไม่ได้ ชอบในสิ่งใด ยินดีใน
สิ่งใด ก็มีแต่ความต้องการอยากให้สิ่งนั้นๆ มีความจริงถาวรตลอดไป
เมื่อไม่ได้สิ่งนั้นๆ สมปรารถนาก็เกิดความทุกข์ใจ นี้เราพยายาม
อยากจะฝืนธรรมชาติที่เป็นสังขารอยู่เสมอ แต่ก็ไม่มีใครใน
โลกนี้จะสมความปรารถนาสักคนเดียว รายไหนก็รายนั้น ไม่มี
ใครสมหวังดังความตั้งใจเอาไว้เลย เมื่อเกิดมาแล้วก็ต้องมาแก้
เจ็บตายด้วยกันทั้งนั้น

เหตุแห่งทุกข์ที่พาให้เกิดใน ภพทั้งสาม

ในอีกมุมหนึ่ง พระองค์ได้คิดเปรียบเทียบว่า “ถ้าถาดทองคำได้ไหลไปตามกระแสน้ำ ถาดทองคำจะไปตกอยู่ในที่ไหน” แล้วโอบนโยโก น้อมเอาถาดทองคำเปรียบกับใจพระองค์ดูว่า “ถ้าถาดทองคำไหลไปตามกระแสน้ำ จะไหลไปเรื่อยๆ น้ำไหลไปทางไหนถาดทองคำก็ไหลไปตามนั้น ในที่สุดก็ไหลลงสู่มหาสมุทรอันกว้างใหญ่ ไหลวนไปเวียนมาในมหาสมุทรไม่มีที่จับสั่นได้ นี่ฉันใด ถ้าใจมีกิเลสตัณหาฝังอยู่ ใจก็จะเที่ยวเกิดตายในมหาสมมติ โลกนี้ไม่มีที่จับสั่นเช่นกัน เมื่อเวลาน้ำลด ถาดทองคำก็จะตกค้างอยู่ในหาดทรายหรือเกาะแห่งนั้นชั่วคราว เมื่อถึงเวลาน้ำขึ้น ถาดทองคำก็จะไหลไปตามกระแสน้ำต่อไป ไม่มีทางสิ้นสุดลงได้

นี้ฉันใด” พระองค์ใช้ปัญญาคิดเปรียบเทียบกับใจว่า “ความรัก ความต้องการของใจอันไม่มีที่สิ้นสุด ความอยากของใจก็ไม่มีขอบเขตไม่มีประมาณ ก็ฉันนั้น” ดังคำว่า “นตฺถิ ตณฺหา สมานํทึ มํนํน้ำเสมอด้วยตัณหาไม่มี มหาสมุทรไม่มีความอึดด้วยน้ำฉันใด ใจก็ไม่มีความอึดในความอยาก ฉันนั้น”

พระองค์ได้ปัญญาคิดพิจารณาว่า การที่เถาตองคำได้ไปตกค้างตามหาดทรายในเวลา น้ำลัด หรือตกค้างอยู่ในเกาะต่างๆ เปรียบเหมือนกับใจที่ได้ไปตกค้างเกิดเป็นมนุษย์ เป็นคนชาติ ตระกูลต่างๆ เป็นกษัตริย์บ้าง เป็นพราหมณ์บ้าง เป็นแพศย์บ้าง เป็นศูทรบ้าง เป็นจันทรบาลบ้าง เกิดในภพน้อยภพใหญ่ ในกามภพ รูปภพ อรูปภพ และภพของหมู่สัตว์ดิรัจฉานทั่วไป พระองค์ใช้ปัญญาพิจารณาอยู่อย่างนี้ พระองค์ได้เกิดมีญาณทัสสนะขึ้น เกิดปัญญาหยั่งรู้และมีความเข้าใจในเหตุที่ทำให้มนุษย์ได้เกิดมาอย่างชัดเจน ในสมัยที่พระองค์ยังเป็นฆราวาส ได้ทอดพระเนตรเห็นคนแก่ คนเจ็บป่วย คนตาย ก็เพราะมีเหตุคือการเกิด แต่อะไรเป็นเหตุให้คนได้เกิด ในช่วงนั้นพระองค์ยังไม่รู้ ฟังจะรู้ในเหตุที่ทำให้มนุษย์ได้เกิดมาก็จากอุบายการใช้ปัญญาพิจารณาในเถาตองคำนี้เอง นั่นคือ ตัณหาความอยากที่พาให้

มาเกิดเป็นภพเป็นชาติหมุนเวียนอยู่ในภพทั้งสาม มีกามตัณหา
ภวตัณหา วิภวตัณหา

๑. กามตัณหา หมายถึง วัตถุกามและกิเลสกาม

๑.๑ วัตถุกาม หมายถึง วัตถุสมบัติที่เรามีความผูกพัน
ยินดี

ให้พิจารณาว่า วัตถุสมบัตินี้เป็นวัตถุธาตุประจำโลก เป็นเพียงสิ่งอาศัยในชีวิตประจำวัน แม้จะถือเป็นกรรมสิทธิ์ ได้ก็เพียงถือได้ตามกฎหมาย และถือได้เท่าที่เรามีชีวิตอยู่เท่านั้น แต่เมื่อใจออกจากธาตุขันธ์ไปแล้ว วัตถุธาตุเหล่านั้นก็หมด ความหมายในความเป็นตัวเราและของของเราทันที ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ก็ยึดครองถือเป็นกรรมสิทธิ์ในวัตถุธาตุนั้นต่อไป ไม่กี่เดือน ก็มักจะตายจากสมบัตินั้นไป ไม่มีใครจะเอาวัตถุธาตุติดตัวไป ได้เลยแม้แต่น้อย คำพูดว่าเป็นของของเราก็กลายเป็นโมฆะ ไปทันที ไม่มีอะไรเป็นของของเราที่แน่นอน ถ้าเรามีความยินดี ผูกพันก็ย่อมจะเกิดความทุกข์ใจตามมา แต่เมื่อใจได้รู้เห็นจริง ว่าวัตถุธาตุและทรัพย์สินสมบัติทั้งหลาย เป็นเพียงปัจจัยอาศัย ประจำวันอย่างมันใจแล้ว การยึดถือในวัตถุสมบัติที่มีอยู่ภายใน ใจก็จะเริ่มถอนตัว ไม่ยึดมั่นถือมั่นดังที่เคยเป็นมา ความโลภ

ความเข้าใจผิดภายในใจก็จะค่อยๆ หดไป นี่เป็นอุบายละความโลภภายในใจ ต้องมีสติปัญญาสนใจให้รู้เห็นความจริงใจก็จะค่อยๆ ถอนตัวจากความอยากคือตัณหาออกไปได้

๑.๒ กิเลสกาม หมายถึงใจที่มีความยินดีผูกพันอยู่กับกามคุณ มีรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ใจมีความรัก ใจมีความใคร่ ใจมีความกำหนดเป็นอารมณ์ ใจมีความต้องการอยู่กับกามคุณนี้ เมื่อใจมีความฝักใฝ่อยู่ในกาม การแสวงหาเพื่อกามก็พยายามดิ้นรนทุกวิถีทาง ความต้องการของใจที่ลุ่มหลงอยู่ในกิเลสกามนี้มีประจำโลก แต่พระองค์มีสติปัญญาพิจารณาเพื่อลบล้างความเข้าใจผิดและความหลงผิด ให้ใจมีความรู้เห็น “ทุกข์ โทษ ภัย” ที่เกิดขึ้นจากกามคุณอย่างชัดเจน

๒. ภาวตัณหา คือใจมีความยินดีอยู่ในภพที่เกิด ไม่อยากเปลี่ยนแปลงจากภพเดิมนี้ไป เคยอยู่กับภพชาติอะไรก็อยากอยู่กับภพชาตินั้นๆ ต่อไป ถ้าเกิดในภพชาติที่เป็นมนุษย์ ก็อยากอยู่ในภพชาติที่เป็นมนุษย์นี้ตลอดไป ใครจะว่าภพชาติของสวรรค์พรหมโลก มีความสุขดีกว่าก็ไม่สนใจ ตัวเองมีความเป็นอยู่อย่างไรรก็อยากอยู่ไปตามภพเดิม หรือมีเหตุที่จะตายจากภพที่เป็นมนุษย์นี้ไป จิตก็มีความผูกพันยึดมั่นอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ลูก หลาน

หรือวัตถุธสมบัติที่ตัวเองมีความยินดี

๓. **วิภวตัณหา** คือไม่ยอมไปเกิดในภพชาติที่ไม่ชอบใจ เช่น พวกเทพที่อยู่ในโลกที่เป็นทิพย์ เขาก็ไม่ยอมมาเกิดเป็นมนุษย์ หรือผู้ที่เกิดเป็นมนุษย์ในฐานะที่อุดมสมบูรณ์ มีความเพียบพร้อมด้วยกามคุณ เขาก็ไม่ยอมมาเกิดในตระกูลที่ต่ำต้อยยากจน หรือไม่ยอมเกิดเป็นคนพิกลพิการ เสียหุเสียตา มีอวัยวะไม่สมประกอบ ไม่ยอมไปเกิดในภพของอบายภูมิ มีนรก เปรต อสุรกาย สัตว์ดิรัจฉาน ถึงไม่ยอมเกิดในภพดังกล่าวก็จำเป็นต้องไปเกิดเมื่อตัวเองทำกรรมไว้ไม่ดี เมื่อกรรมชั่วส่งผลให้ไปเกิดในภพไหน ก็ต้องไปตามกรรม ไม่มีสิทธิ์เรียกร้องเอาตามใจชอบของตน

ตัณหาทั้งสามนี้ จึงเป็นเหตุปัจจัยให้มีการหมุนเวียนอยู่ในภพทั้งสาม ถ้า “ดับ” เหตุนี้ได้แล้ว ภพทั้งสามก็หมดปัญหาไป ความเข้าใจว่าตัณหาพาให้เรามีความสุขนั้นเป็นความเข้าใจผิดของตนเอง

ความทุกข์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

ความทุกข์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ นั่นคือสภาวะทุกข์ เป็นทุกข์ประจำขั้น ถึงคนนั้นจะมีความเป็นอยู่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพย์สินสมบัติ และเพียบพร้อมด้วยกามคุณก็ตาม สภาวะทุกข์ย่อมแสดงตัวขึ้นที่ขั้นที่อยู่เสมอ เช่น รูปขั้นที่จิตยังครองร่างอยู่ย่อมปรากฏความทุกข์ขึ้นที่กายที่ใจ ถึงไม่มีใครปรารถนา แต่จำเป็นก็ต้องได้รับเพราะเป็นธรรมชาติที่มีอยู่กับตัว ถึงจะพยายามทุกวิถีทางที่จะให้ความทุกข์ดับไป แต่ก็ไม่สำเร็จ เช่น แสวงหากามคุณคือ รูป เสียง กลิ่น รส โสภณัฐพะ มากลบเอาไว้ แต่ก็ไม่มีใครในโลกนี้ปิดบังทุกข์ไว้ได้ เพราะทุกข์เป็นสัจธรรมประจำธาตุขั้น และเปิดเผยกับตัวเองอยู่ทุกวันคืน จะยืน เดิน นั่ง นอน ในอิริยาบถต่างๆ นั้นเป็นเพียงหลบหลีกทุกข์ชั่วคราวเท่านั้น และ

ไม่มีอิริยาบถใดมีความสุขที่แน่นอน เช่น ยืนนานก็เป็นทุกข์ เดินนานก็เป็นทุกข์ นั่งนานก็เป็นทุกข์ นอนนานก็เป็นทุกข์

เราจะหาเอาความสุขจากธาตุชั้นธมาจากที่ไหน ในที่สุดก็คว่าเอารูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ มากลบทุกข์ไว้ชั่วคราวเท่านั้น แทนที่จะเป็นผลดีกลับยิ่งเพิ่มความทุกข์ให้เกิดความรุนแรงขึ้น เหมือนกับการดับไฟ จะหาขี้เลื่อยหาแกลบมากลบไฟเอาไว้ แทนที่ไฟจะดับ กลับเป็นเชื้อของไฟได้เป็นอย่างดี เมื่อไฟคุกรุ่นขึ้นมาก็เอาแกลบกลบไว้อีก นี่คือนิผลลาดในการดับไฟ นี่ฉันใดเรื่องไปเอารูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ มาดับใจที่เป็นทุกข์ จึงเป็นเพียงกลบทุกข์เอาไว้ เป็นอุบายเปลี่ยนอารมณ์ของจิตที่มีทุกข์ได้ชั่วคราว ในที่สุดอายุตณะภายนอกก็จะกลายเป็นเชื้อแห่งความทุกข์ได้อย่างดี เพราะการสัมผัสในอายุตณะจึงทำให้เกิดความดีใจเสียใจ เป็นไฟเสริมราคะ เป็นไฟเสริมโทสะ เป็นไฟเสริมโมหะ ให้เกิดความรุนแรง

ฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสไว้ว่า “การไม่สำรวมตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ปลดปล่อยให้ออกไปเกาะเกี่ยวอยู่กับรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ จึงเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ขึ้นที่ใจ”
 ฉะนั้น ความเกิดจึงมีทุกข์และเป็นช่องทางให้ทุกข์อื่นที่จรมา

ได้รวมตัวเป็นทุกข์ขึ้นที่ใจ ขอให้พิจารณาด้วยปัญญาเพื่อ
ความรู้แจ้งเห็นจริง ส่วนความแก่ ความเจ็บ ความตาย ที่เป็น
ทุกข์ ก็เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ถึงจะกลัวสักปานใดก็หนีไม่พ้น
เพราะความเกิดได้ก่อนขึ้นไว้แล้ว ความแก่ ความเจ็บ ความตาย
มันเป็นผลต่อเนื่องมาจากความเกิด ถ้าปิดความเกิดได้อย่าง
เดียว ความทุกข์ในสามภพก็หมดสภาพไป

ฉะนั้น นักภาวนาปฏิบัติผู้ที่ไม่ต้องการความเกิด ผู้ไม่
ต้องการความทุกข์ ก็ต้องพิจารณาความเกิด พิจารณาความทุกข์
ให้รู้เห็นในชาติปัจจุบัน เพื่อบั่นทอนอุปาทานความยึดมั่นใน
ชาติอนาคตให้หมดไป จึงตัดกระแสความหวังโยอันเป็นปัจจัย
ให้เกิดภพเกิดชาติด้วยสติปัญญาที่คมกล้าเฉียบแหลม จึงเรียกว่า
“อนาลโย ไม่มีความหวังอาลัยผูกพันกับของสิ่งใดในโลก”
ทำลายสถานที่เกิดและดับมูลเชื้อที่จะพาให้เกิด ดังคำว่า
“สมฺมุติ ตณฺหํ อพฺภุยกฺขํ” จึงเป็นผู้รื้อถอนต้นหาพร้อมทั้งมูลราก
ได้แล้ว” “นิจฺฉาโต ปรินิพฺพุโต ใจจึงหมดความอยาก ดับกิเลส
เพลิงและเพลิงทุกข์อย่างสิ้นเชิง”

เมื่อพระองค์ได้ดำริพิจารณาสังขธรรมด้วยปัญญาอย่าง
ต่อเนื่อง ทำให้ใจได้รู้เห็นตามความเป็นจริง เหมือนกับฉายไฟ

อยู่ในที่มืด เมื่อแสงสว่างของไฟส่องไปทางไหน ตาก็รู้เห็นวัตถุที่
แสงไฟส่องไป นี่ฉันใด ใจเมื่อมีแสงสว่างของปัญญาได้ส่องทาง
ให้แล้ว ใจก็รู้เห็นในสังขารนั้นอย่างถูกต้อง ฉะนั้น เห็นสิ่งที่
ไม่เที่ยง ก็รู้เห็นว่าเป็นของไม่เที่ยง เห็นทุกข์ ก็รู้ว่าเป็นทุกข์
เห็นสภาพที่ไม่มีตัวตน ก็รู้เห็นว่าเป็นสภาพที่ไม่มีตัวตน ถ้าใจ
รู้เห็นจริงตามปัญญาอยู่อย่างนี้ เชื่อว่าใจมีความรู้เห็นที่ถูกต้อง
ตามความเป็นจริง

มโนภาพของพระองค์ได้เกิดขึ้น

ญาณทัสสนะได้เกิดขึ้นภายในใจของพระองค์แล้ว ความรู้แจ้งเห็นจริงในสัจธรรมได้ขยายเป็นวงกว้างออกไปไม่มีประมาณ “สิ่งหนึ่งสิ่งใดมีเหตุเป็นแดนเกิด สิ่งนั้นจะตั้งอยู่ได้ชั่วขณะ แล้วก็ดับไปตามเหตุนั้นๆ” ไม่มีสิ่งใดตั้งอยู่ด้วยความมั่นคงถาวรได้ไม่ว่าสิ่งนั้นจะมีจิตวิญญาณครองหรือไม่มีจิตวิญญาณครองก็ตามทุกอย่างจะต้องตกอยู่ในความเปลี่ยนแปลงด้วยกันทั้งนั้น แต่มนุษย์ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงนี้ จึงได้เกิดความทุกข์ ไม่อยากให้สิ่งนั้นได้พลัดพรากจากตัวเราไป มีสิ่งใดก็อยากให้สิ่งนั้นมีอยู่กับตัวเราตลอดไป จึงได้เกิดความยึดมั่นถือมั่นว่าสิ่งนั้นเป็นของเราจริงๆ เมื่อสิ่งนั้นมีการเปลี่ยนแปลงจึงได้เกิดความทุกข์ เรียกว่าใจเป็นทุกข์ในสิ่งที่เรามี ถ้าใจยึดว่ามีในสิ่งใด

ใจก็จะเกิดความทุกข์ในของสิ่งนั้น นี้เรียกว่า ตัณหาความอยาก ได้เกาะติดยึดมั่นในสิ่งที่ไม่ถาวร แต่อยากให้สิ่งนั้นมีความถาวร ตามที่เราต้องการ แม้เงินทองกองสมบัติในโลกนี้เป็นวัตถุธาตุมีประจำโลกมาแต่กาลไหนๆ ก็เป็นเพียงสิ่งอาศัยเพื่อใช้ดำรงชีวิต อยู่ได้เป็นวันๆ ไปเท่านั้น อีกไม่กี่วันเดือนปีก็จะมีการเปลี่ยนแปลง ไป ผู้ไม่มีปัญญจะไม่เข้าใจในสิ่งเหล่านี้ จึงได้เกิดความทุกข์ใจ ในวัตถุธาตุของโลกนี้ เมื่อใจยังมียินดีผูกพัน ยึดมั่นถือมั่น ห่วงหาอาหารในวัตถุสมบัติของโลกและในกามคุณทั้งห้าอยู่ ใจก็จะมายึดถือเกาะติดเกิดเป็นภพชาติอยู่ในโลกนี้ต่อไปไม่มีที่สิ้นสุดลงได้

พระองค์ใช้ปัญญาพิจารณาตามความเป็นจริงอยู่อย่างนี้ ใจจึงได้เกิดเป็นสัมมาทิฐิ มีความรู้เห็นถูกต้องชอบธรรม พระองค์ จึงได้ประกาศรับรองว่า “วิธีการปฏิบัติที่เป็นแนวทางที่ถูกต้องนี้ เราได้ค้นพบแล้วด้วยปัญญาของตนเอง ไม่มีใครเป็นครูอาจารย์ ให้แก่เรา” ไม่ได้ค้นพบจากตำราแต่อย่างใด เพราะความเป็นจริง ที่มีอยู่ในโลกนี้เป็นตำราให้ศึกษาดูอยู่แล้ว แต่ขาดปัญญาที่จะนำมาพิจารณาเท่านั้นเอง อุบายที่เป็นสัจธรรมความเป็นจริงมีอยู่ในโลกนี้มากมาย พระองค์ได้ตรัสว่า “เอาปลายเข็มที่มลงไปที่

จุดไหนในโลกนี้ จะมีสัจธรรมในจุดนั้นๆ” ถ้าไม่มีปัญญา จะนั่งทับนอนทับ เหยียบไปมาก ก็จะไม่รู้เห็นในสัจธรรมแต่อย่างใด ดังคำว่า “นตถิ ปัญญา สมาอาภา แสงสว่างอื่นเสมอด้วยปัญญาไม่มี” ปัญญาในที่นี้ หมายถึงทัสสนญาณ ที่มีความแตกต่างกันกับญาณทัสสนะ

๑. ทัสสนญาณ หมายถึง เห็นก่อนรู้

๒. ญาณทัสสนะ หมายถึง รู้ก่อนเห็น

ทั้ง ๒ ญาณนี้ต้องทำงานร่วมกันหรือรู้เห็นไปพร้อมๆ กัน

จึงจะเกิดเป็นผล เช่น รู้แล้วต้องเห็น ถ้าเพียงรู้อย่างเดียวแต่ไม่เห็น ก็ไม่กล้าตัดสินใจว่าผิดหรือถูก และอาจจะเกิดความเข้าใจผิดไปได้ ถ้าเห็นแล้วไม่รู้ ก็ไม่ทราบว่าเป็นอะไร ก็ไม่สามารถตัดสินใจในความผิดความถูกได้เช่นกัน ฉะนั้น ญาณทัสสนะ และทัสสนญาณ ต้องตีความหมายให้เข้าใจในเหตุและผล เช่น รู้สัจธรรมไปตามตำรา ก็พูดไปตามตำราที่รู้มาเท่านั้น สัจธรรมของจริงก็จะไม่เห็นหรือเห็นในสัจธรรมความจริง แต่ไม่รู้ว่าสิ่งนี้เป็นสัจธรรม ก็เปล่าประโยชน์ ก็จะเกิดความลังเลสงสัยไม่แน่นอนในการตัดสินใจ

เหมือนกับบุคคลที่ไปหาปลาที่จะเอามาทำเป็นอาหาร เมื่อเอามือคว่ำลงไปใต้น้ำ มือได้กำคองเอาไว้นั่น ในความรู้สึกว่า

เป็นปลา มีความตั้งใจว่าจะได้ปลาไปทำอาหารให้อิ่มท้อง นี่เพราะรู้อย่างเดียว การตัดสินใจยอมผิดได้และมีความเข้าใจว่าเป็นปลาอยู่นั่นเอง เมื่อกำคองูขึ้นมาพ้นจากน้ำแล้ว จึงได้เห็นว่าสิ่งที่กำอยู่นั้นเป็นงู ในความรู้ว่าเป็นปลาจะหมดไป เพราะได้เห็นของจริงว่าสิ่งนี้เป็นงู วิธีป้องกันจะไม่ให้งูกัดจึงเป็นวิธีไม่ยากเลย นี่ฉันใด การรู้ก่อนเห็นหรือการเห็นก่อนรู้ในสังขารมกั ฉันนั้น

ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “เอส ธมโม สนนตโน สังขารม นั้นเป็นของเก่ามีมาตั้งแต่กาลไหนๆ” โลกมนุษย์ได้เกิดขึ้นมาแต่เมื่อไร สังขารมก็มีมาเป็นคู่อยู่กับโลกนี้แต่เมื่อนั้น คำว่าหลงโลกก็เพราะไม่มีปัญญารู้เห็นในสังขารมความเป็นจริงของสิ่งที่มีอยู่ในโลกนั่นเอง พระพุทธองค์เป็นผู้ค้นพบสังขารมความจริงก่อนใครๆ ในโลกนี้ พระองค์ก็ได้ใช้ปัญญาพิจารณาความเป็นจริงในสังขารมนี้ จึงทำให้ใจของพระองค์ได้ละถอนปล่อยวางในสิ่งที่มีความเห็นผิด ความเข้าใจผิด ความหลงผิด ให้สูญสิ้นไปจากใจ ก่อนที่พระองค์จะถึงจุดนี้ต้องใช้เวลาานหลายเดือน ในช่วงนี้ พระองค์มีเวลาทำความเพียรอยู่ที่แห่งนี้อย่างต่อเนื่อง พระองค์ได้ลอยถาดทองคำในช่วงประมาณเดือนตุลาคม เป็นเวลาน้ำหลาก พระองค์เอาถาดทองคำมาเป็นอุบายในการใช้ปัญญาดังที่ได้

อธิบายมาแล้ว ถ้าเริ่มต้นถูกกับหลักสัมมาทิฐิความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรมได้แล้ว การใช้อุบายธรรมในการพิจารณาความเป็นจริงอย่างอื่นจึงเป็นของง่าย

หากมีคำถามว่าในช่วงนั้นพระองค์ทำสมาธิหรือไม่ ก็ตอบว่าพระองค์มีสมาธิอยู่ในใจอยู่แล้ว แต่เป็นสมาธิตั้งใจมั่น ส่วนสมาธิความสงบ พระองค์ได้ทำมาแล้วในครั้งอยู่กับดาบสทั้งสอง การปฏิบัติในครั้งนั้นไม่เจริญก้าวหน้าแต่อย่างใด ต่อมาพระองค์จึงได้เปลี่ยนมาใช้สมาธิความตั้งใจมั่นเป็นพลังหนุนปัญญา การทำสมาธิตั้งใจมั่นหนุนปัญญานี้ ไม่ต้องนึกคำบริกรรมอะไร ความตั้งใจมั่นมีอยู่แล้ว เพียงใช้ปัญญาประกอบเท่านั้นเอง การที่มีความตั้งใจมั่นอยู่ เรียกว่า สมาธิตั้งใจมั่น การใช้ความคิดพิจารณาในหลักสัจธรรมตามความเป็นจริง เรียกว่า ปัญญา สติความระลึกจู้จู้ว่าขณะนี้พระองค์กำลังใช้ปัญญาพิจารณาในเรื่องอะไร เรียกว่า สติ ฉะนั้น สติ สมาธิ ปัญญา ทั้งสามนี้ทำงานร่วมกันเป็นทีม ถ้าขาดอย่างใดอย่างหนึ่ง การปฏิบัติก็จะไม่สมบูรณ์

ขณะนี้พระองค์มีสติ สมาธิ ปัญญา พร้อมแล้ว การปฏิบัติธรรมของพระองค์จึงได้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว มัคคามัคคญาณ

ทัสสนวิสุทธิ อุบายวิธีการปฏิบัติของพระองค์จึงตรงต่อความบริสุทธิ์
ที่จะเข้าสู่วิมุตตินิพพาน วิปัสสนาญาณได้เกิดขึ้นแก่พระองค์แล้ว
อย่างสมบูรณ์ จึงเป็นโลกวิทู รู้แจ้งโลกทั้งหมด ดังพระบาลีว่า
“นตถิ โลเก รโหนาม ความลับไม่มีในโลกทั้งสาม” กามโลก รูปโลก
อรูปลอก ไม่มีส่วนใดในสามภพมาปิดบังในวิปัสสนาญาณของ
พระองค์แม้แต่น้อย และมีญาณอื่นๆ เกิดขึ้นกับพระองค์ คือ
อภิิญญาญาณ

อภิญญาญาณ

อภิญญาญาณเป็นญาณที่เกิดขึ้นจากมโนสัมผัสโดยตรง เป็นผลต่อเนื่องจากการทำสมาธิตามนိสสัยบารมีของแต่ละท่านที่เคยได้บำเพ็ญมา ผู้ไม่มีนิสสัยในทางอภิญญามาในชาติอดีต จะทำสมาธิความสงบมากเท่าไร อภิญญาก็ไม่เกิดขึ้นแต่อย่างใด ถ้าผู้มีนิสสัยเคยได้บำเพ็ญมาในชาติอดีต เมื่อทำสมาธิให้ใจมีความสงบเพียงเล็กน้อย อภิญญาญาณก็จะเกิดขึ้นได้

อภิญญาญาณนี้จะเกิดขึ้นกับปุถุชนธรรมดาก็ได้ หรือเกิดขึ้นกับพระอริยเจ้าก็ได้ ไม่จำกัดเชื้อชาติศาสนา หรือผู้ไม่นับถือศาสนาอะไร อภิญญาญาณก็เกิดขึ้นได้ เพราะวิธีทำสมาธิความสงบเป็นหลักสากล มีอยู่ประจำโลกมาแต่กาลไหนๆ ตามประวัติในอดีต เมื่อพระพุทธศาสนายังไม่ได้อุบัติเกิดขึ้นในโลก ก็มีผู้ทำสมาธิ

ความสงบและมีอภิญญาเกิดขึ้นอยู่แล้ว ยกตัวอย่าง อสิตดาบส ผู้มีความชำนาญในการทำสมาธิและอภิญญา เข้ามาเยี่ยมเจ้าชาย สิทธัตถะเมื่อครั้งประสูติได้ไม่กี่วัน รวมถึงอาหารดาบสและอุทกดาบส ผู้เป็นอาจารย์สอนสมาธิความสงบแก่พระสิทธัตถะภิกษุ ซึ่งดาบส เหล่านี้ก็ไม่รู้จักศีล ๕ ศีล ๘ แต่อย่างใด

อภิญญาญาณดังกล่าวมีจำนวนมาก จะอธิบายพอเป็น ตัวอย่างดังนี้

๑. จักขุญาณ เป็นตาทิพย์เกิดขึ้นจากใจโดยตรง อยากรู้เห็น สิ่งใด เพียงกำหนดจิตดู จะสามารถเห็นสิ่งนั้นได้ เช่น อยากรู้ เทพเจ้าเหล่าเทวดาทั้งหลายอยู่กันอย่างไร ก็จะได้เห็นได้ทั้งหมด หรือกำหนดจิตดูหมู่สัตว์นรก หรือหมู่เปรตว่าอยู่กันอย่างไร ก็จะได้เห็นได้ทั้งนั้น

๒. โสตญาณ มีหูทิพย์ สามารถกำหนดจิตฟังเสียงเทวดา ทุกชั้นฟ้า แม้ผู้ที่ไปตกนรก มีเสียงร้องด้วยความเจ็บปวดอย่างไร ก็ได้ยินทั้งนั้น

๓. เจโตปริยญาณ กำหนดจิตดูความคิดของผู้อื่นได้ว่า กำลังคิดเรื่องอะไร คิดในทางดีหรือคิดในทางไม่ดี ที่เรียกว่า รู้วาระจิตของผู้อื่น

๔. อิทธิวิธิญาณ มีฤทธิ์ดำดินเหาะเหินบนท้องฟ้าได้ ทั้งพระอริยเจ้าและปุถุชนผู้มีนิสัยทางนี้มีปรากฏในตำรามากมาย

๕. มโนมยิทธิญาณ เป็นฤทธิ์ทางใจโดยเฉพาะ อยากจะทำตัวคนเดียวให้เป็นหลายคน หรือกำหนดจิตใช้อภินิหารแปลงรูปร่างเป็นสัตว์ ก็สามารถทำได้

๖. ปุพเพนิวาसानุสสติญาณ กำหนดจิตดูชาติอดีตของตนเองได้ ในชาติอดีตมีความเป็นอยู่อย่างไร มีใครบ้างที่มีความเกี่ยวข้องกับ สามารถรู้ได้ทั้งหมด

๗. จุตูปปาตญาณ เป็นญาณที่รู้จิตของผู้ที่ตายไปแล้วว่า ขณะนี้จิตเขาไปอยู่ที่ไหน ได้รับกรรมอะไร เมื่อพ้นจากกรรมนี้แล้ว จะได้ไปรับผลของกรรมอะไรต่อไป สามารถรู้ได้ทั้งหมด

๘. อดีตังสญาณ เป็นญาณที่รู้ในเรื่องอดีตที่ผ่านมาทุกๆ เรื่อง

๙. อนาคตังสญาณ เป็นญาณที่รู้ในเรื่องอนาคตที่จะเกิดขึ้นกับทุกๆ เรื่องเช่นกัน

อภิญาญาณที่ได้อธิบายมานี้ เป็นอภิญาญาณชั้นโลกีย์ เป็นได้เฉพาะผู้มีนิสัยในทางนี้เท่านั้น ญาณนี้จะไม่ทำให้กิเลสตัณหาหมดไปจากใจแต่อย่างใด ถ้าผู้ไม่มีปัญญา ญาณดังกล่าว

จะเป็นตัวสร้างกิเลสตัณหา สร้างมานะอัตตาค้ำกับตัวเองเป็น
อย่างมาก จะมีการหลงลืมตัวไปว่าเราเก่งอย่างนั้น เราคืออย่างนี้
มานะอัตตาคจะพองตัวสูงมากทีเดียว

ในยุคนี้ถ้าผู้มีญาณอย่างนี้ จะมีมหาชนยกย่องสรรเสริญว่า
เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบอย่างเต็มที่ หรือบางที่อาจได้คะแนนนิยม
ไปว่านี่คือพระอรหันต์ที่ได้เกิดขึ้นในโลก ก็อาจเป็นได้ ถ้าผู้ใดมี
อภิญาญาณเกิดขึ้นกับตัวเองแล้ว ต้องใช้ปัญญาเตือนตัวเอง
อยู่เสมอว่าอภิญาญาณเป็นของเล่นเท่านั้น อย่าหลงตัวว่าตนมี
คุณธรรมแต่อย่างใด เป็นเพียงญาณโลกีย์ที่เสื่อมได้ ไม่ถาวรอะไร
พระสิทธัตถะภิกษุก็มีอภิญาญาณดังกล่าวนี้มาก่อนตรัสรู้อยู่แล้ว
แต่พระองค์ก็ยังเป็นปุถุชนอยู่ และไม่ได้ตั้งใจในญาณเหล่านี้
แต่อย่างใด

อาสวกขยญานไต้เกิตขััน

เมื่อพระองค้ลยถาดทองค้ำที่แม่่น้ำเนรัญชรา เวลาใน
ช่วงนั้นเป็นฤดูฝน มีน้ำไหลหลากที่รุนแรง พระองค้จึงยังไม่ได้
ข้ามแม่่น้ำ ปีต่อมาเมื่อน้ำในแม่่น้ำเนรัญชราลดลง พระองค้จึงได้
ข้ามแม่่น้ำเนรัญชรามาปฏิบัติธรรมยังฝั่งที่มีต้นพระศรีมหาโพธิ์
ที่เป็นสหชาติเกิดพร้อมกัน

ในคืนวันเพ็ญเดือนหกที่เป็นวันตรัสรู้เป็นพระพุทเจ้า
พระองค้ได้ขอญ้าจากพราหมณ์มาปูลาดไต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์
เพื่อประทับนั่ง ในช่วงนี้เอง อาสวกขยญานไต้เกิตขััน ก่อนตรัสรู้
พระองค้ได้มีญานอื่นๆ เกิตขัันและผ่านมาทั้งหมดแล้ว ในคืน
ตรัสรู้ไต้จะมีญานเดี่ยวเท่านั้น เรียกว่าอาสวกขยญาน เป็นญาน
ที่รู้ว่าอสวะจะสิ้นไปในชั่วจรมกจิตนี้เท่านั้น

คำว่าอาสาภักขยญาณ ในหนังสือทั่วไปจะแปลว่าเป็นญาณที่ทำให้อาสวะสิ้นไป การแปลอย่างนี้ไม่มีเหตุผลพอเชื่อถือได้ เพราะเมื่ออาสาภักขยญาณได้เกิดขึ้นแล้ว ไม่ต้องทำอะไรอีก จะมีความสมบรูณ์ความบริสุทธิ์ในคุณธรรมพร้อมแล้ว อาสาภักขยญาณเมื่อเกิดขึ้นแล้ว ตั้งอยู่ไม่นานก็ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เพราะอาสาภักขยญาณเป็นญาณที่กล้า เป็นญาณที่มีพลัง เป็นญาณที่รู้ว่าอาสวะจะสิ้นไป ให้สังเกตดูด้วยเหตุผลดังนี้ เมื่อพระองค์ได้ประทับนั่งบนหญ้าคา มีคำอธิษฐานว่า “ข้าพเจ้าจะนั่งอยู่ในที่แห่งนี้จนกว่าจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ถ้าไม่ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า จะนั่งอยู่ในที่นี้ตลอดไป แม้เนื้อ หนัง กระดูก เส้นเอ็น จะผุพังไปก็ตามที่” นี้หมายความว่าอาสาภักขยญาณได้เกิดขึ้นแก่พระองค์แล้ว จึงได้กล้ากล่าวคำอธิษฐานอย่างนี้ แต่ก่อนมาพระองค์เคยนั่งอยู่ในหลายที่ แต่ไม่กล้ากล่าวคำอธิษฐานเช่นนี้ ครั่งนี้พระองค์ก็รู้ที่อยู่ว่าอาสวะจะสิ้นไปอยู่แล้ว คำอธิษฐานอย่างนี้เป็นเพียงสำคัญของผู้นั้นอาสาสวะเท่านั้นเอง ไม่ใช่ว่าคำอธิษฐานจะช่วยละกิเลสอาสวะให้หมดไปแต่อย่างใด ถึงจะไม่อธิษฐานอย่างนี้ พระองค์ก็จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าอยู่แล้ว

ตำราทั่วไปได้อธิบายเรื่องการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าว่า

ในคืนวันเพ็ญเดือนหก เริ่มต้นจาก

๑. ปฐมยาม มีปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ได้เกิดขึ้น

๒. มัชฌิมยาม มีจุตูปปาตญาณ ได้เกิดขึ้น

๓. ปัจฉิมยาม มีอัสวักขยญาณ ได้เกิดขึ้น

ข้าพเจ้าขอให้ความเห็นเฉพาะตัวในภาคปฏิบัติในเรื่อง
ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ และจุตูปปาตญาณ ญาณทั้งสองนี้เป็น
ญาณอยู่ในขั้นโลกีย์ ไม่สมควรที่จะนำไปรวมกันกับโลกุตตรญาณ
ในคืนที่พระองค์ได้ตรัสรู้นี้เลย เพราะอัสวักขยญาณเป็นญาณที่รู้ว่า
อัสวะจะสิ้นไปในขณะนี้อยู่แล้ว และไม่สมเหตุสมผลที่จะเป็น
อย่างนั้น ในตำราได้เขียนไว้ว่าปฐมยาม ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ
ได้เกิดขึ้น มัชฌิมยาม จุตูปปาตญาณได้เกิดขึ้น และปัจฉิมยาม
อัสวักขยญาณได้เกิดขึ้น เหตุผลในภาคปฏิบัติแล้ว จะไม่มีญาณ
ทั้งสองไปแทรกอยู่ในคืนที่จะตรัสรู้นี้แต่อย่างใด เมื่อมีหนังสือ
เขียนไว้อย่างนี้ ก็เข้าใจเป็นอย่างนี้ ให้สังเกตดูว่าพระองค์ทรง
ปลุกตัญญาได้ตื่นพระศรีมหาโพธิ์ พระองค์ก็ได้ประทับนั่งใน
ที่นั้น แล้วมีคำอธิบายเหมือนได้อธิบายมาแล้ว นั่นหมายความว่า
อัสวักขยญาณของพระองค์ได้เกิดขึ้นแล้ว ไม่ควรที่จะเอาญาณ
ทั้งสองไปแฝงไว้เลย นี่เป็นความเห็นส่วนตัว จะจริงหรือไม่จริง

อย่างไรควรใช้เหตุผลมาตัดสิน มิใช่ว่าหนังสือว่าอย่างไรก็จะเชื่อไปตามนั้นทั้งหมด ไม่เช่นนั้นก็จะเป็นนพวกกาลามชน เชื่อในสิ่งใด ไม่ใช่ปัญญาพิจารณาอะไรเลย

อาสาชกขยญณนจะเกิดขึ้นเฉพาะผู้จะได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์เท่านั้น คือ (๑) พระพุทธรเจ้า (๒) พระปัจเจกพุทธรเจ้า (๓) พระอรหันต์สาวกทั้งหลาย คำว่าตริสรู้ ใช้กับพระพุทธรเจ้า และพระปัจเจกพุทธรเจ้า ส่วนคำว่าบรรลุตธรรม ใช้กับพระอริยสาวกทั้งหลายเท่านั้น พระอริยสาวกชั้นพระโสดาบัน ชั้นพระสกิทาคามี ชั้นพระอนาคามี หากเจริญวิปัสสนาก็สามารถบรรลุตธรรมเป็นพระอริยเจ้าสูงขึ้นไปได้ ถ้าเจริญวิปัสสนาญณนในชั้นที่เป็นปัญญาในระดับสูง ก็จะได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ เพราะวิปัสสนาญณนเป็นญณนที่มีพลังแก่กล้า จะเชื่อมกันกับอาสาชกขยญณน เป็นญณนที่รู้ว่าอาสวะจะลีนไปในชั่วระยะไม่กี่นาทีนี้เท่านั้น

การได้บรรลุตธรรมเป็นพระอริยเจ้าทุกชั้นจะรู้ได้ด้วยตัวเอง เรียกว่าปัจเจกตตัง ไม่มีการเปรียบเทียบในตำรา หรือไม่ต้องการในคำพยากรณ์จากใครๆ ถึงพระพุทธรเจ้าจะประทับอยู่ในที่แห่งนั้น ก็ไม่ต้องถามว่าตนเองมีคุณธรรมชั้นไหน เพราะรู้ตัวเองอยู่แล้ว นี่คือนผู้ได้บรรลุตธรรมในสมัยครั้งพุทธรกาล

แต่ในยุคปัจจุบัน กลับต้องคอยให้ครูอาจารย์พยากรณ์ให้
ว่าเป็นพระอริยเจ้าขั้นนั้นขั้นนี้ หรือเอาอาการที่เป็นไปเทียบกับ
ตำรา เมื่ออาการที่ตนเองเป็นเหมือนกับตำรา ก็พยากรณ์ตัวเองว่า
เป็นผู้ได้บรรลุนิพพานขั้นนั้นขั้นนี้ไป ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการสำคัญ
ตัวเองผิด เมื่อเล่าเรื่องนี้ให้ลูกศิษย์ฟัง ก็ได้รับคำพยากรณ์จาก
ลูกศิษย์ เพราะลูกศิษย์มีความเคารพเชื่อถือนในตัวครูอาจารย์อยู่
แล้ว ส่วนใหญ่ที่ว่าได้เป็นพระอริยเจ้าในยุคนี้ ก็เพราะลูกศิษย์
พยากรณ์ให้ทำนายให้ จึงกลายเป็นธุรกิจเพื่อแสวงหาผลประโยชน์
ร่วมกันทั้งสองฝ่าย

การดูพระอรหันต์เจ้าดูได้ยาก

หากมีคำถามว่า ในยุคนี้มีผู้ได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์เจ้าในชั้นต่างๆ และมีพระอรหันต์อยู่หรือไม่ ก็ตอบว่าพระอรหันต์เจ้าและพระอรหันต์ในยุคปัจจุบันยังมีอยู่ถึงจะไม่มากนักก็ยังนับว่ามีอยู่นั่นเอง ดังคำว่า “อรหนต อสุณโลโก เมื่อมีผู้ปฏิบัติถูกต้องตามหลักสัมมาทิฏฐิอยู่ โลกนี้ไม่ขาดจากพระอรหันต์” แต่ท่านเหล่านั้นจะเก็บตัว ไม่ประกาศตนให้ใครๆ ได้รู้ จะอยู่เป็นปกติเหมือนพระทั่วไป มีนิสัยในอดีตเป็นมาอย่างไร ในยุคปัจจุบันก็มีนิสัยอย่างนั้นไม่เปลี่ยนแปลง การจะดูพระอรหันต์หรือพระอรหันต์นั้นดูได้ยากหรือดูไม่รู้เลย หรือจะรับฟังธรรมที่ท่านแสดงออกมา ก็ยังไม่แน่นอนอยู่นั่นเอง เพราะมีตำราให้ศึกษาในหมวดธรรมของพระอรหันต์อยู่แล้ว จะดูจากกิริยามารยาททางกายวาจาที่

แสดงออกก็ยังไม่แน่เหมือนกัน ฉะนั้น การจะรู้ว่าท่านองค์ใดเป็น
พระอริยเจ้านั้นรู้ได้ยาก ดังที่มีการเปรียบเทียบไว้ว่า

(๑) น้ำลึก เกาลึก

(๒) น้ำลึก เगतื้น

(๓) น้ำตื้น เกาลึก

(๔) น้ำตื้น เगतื้น

น้ำลึก หมายถึง ผู้ที่บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้า

เกาลึก หมายถึง การแสดงออกทางกายวาจามีความเรียบร้อย
สำรวมดี

น้ำตื้น หมายถึง ผู้ยังไม่ได้บรรลุธรรม

เगतื้น หมายถึง การแสดงออกทางกายวาจาไม่เรียบร้อย
ไม่สำรวม

ถ้าจับคู่เอากลุ่ม “น้ำลึกเกาลึก” กับกลุ่ม “น้ำตื้นเกาลึก”
มาอยู่ร่วมกัน ก็จะไม่รู้เลยว่าองค์ไหนเป็นองค์จริงองค์ปลอม
เพราะมีกิจการแสดงออกทางกายวาจาสำรวมเหมือนกัน
ถ้าเอากลุ่ม “น้ำลึกเगतื้น” กับกลุ่ม “น้ำตื้นเगतื้น” มาอยู่ร่วมกัน
ก็จะไม่รู้เลยว่าองค์ไหนเป็นองค์จริงองค์ปลอมเช่นกัน ฉะนั้น
การจะดูพระผู้มีคุณธรรมและไม่มีคุณธรรมจึงเป็นการดูได้ยาก

ดั่งที่ได้อธิบายมาแล้ว

มีหลายท่านถกเถียงกันว่า พระอริยเจ้าทุกชั้นกระดุกจะกลายเป็นพระธาตุทั้งหมด ที่จริงหาใช่ไม่ กระดุกเป็นพระธาตุได้ จะมีเฉพาะผู้ที่ได้บรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์ เช่น พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และผู้ได้บรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์สาวก นอกนั้นกระดุกไม่ได้เปลี่ยนเป็นพระธาตุแต่อย่างใด ขอให้ท่านทั้งหลายจงเข้าใจตามนี้

นักแสวงบุญทั้งหลายต้องการกราบไหว้ให้ท่านกับพระอรหันต์ ถือว่าจะมีกำไรบุญเป็นอย่างมาก หรือพึงธรรมก็อยากพึงจากพระอรหันต์ จึงเข้ากันกับพุทธทำนายที่พระพุทธเจ้าได้แก้ในสุบินนิมิต (ความฝัน) ของพระเจ้าปเสนทิโกศล ในข้อหนึ่งว่า

“ตุ่มน้ำน้อยใหญ่ที่วางอยู่กลางแจ้งในที่แห่งเดียวกัน มีฝนตกลงมาในจุดเดียวกัน แต่น้ำฝนก็จะตกลงใส่ในตุ่มใหญ่เท่านั้น ตุ่มเล็กไม่มีน้ำฝนตกใส่เลย”

พระพุทธเจ้าได้ทำนายว่า “ในอนาคตภายภาคหน้าโน้น คณะศรัทธาจะทำบุญให้ท่าน ต้องการแสวงหาพระอรหันต์ หรือพระที่มีชื่อเสียงโด่งดัง หรือพระผู้มีสมณศักดิ์เป็นผู้มีอาวุโส เอกภพปัจฉิมสมัยของคณะศรัทธาก็จะกลายเป็นจำนวนมากจน

เหลือเพื่อ พระณเรชนอนั้นจะไม่มีผู้สนใจให้ทานเท่าไรนัก” การให้ทานด้วยวิธีนี้ไม่ถือว่าเป็นผู้บำรุงพระพุทธศาสนาที่สมบูรณ์ เพราะไม่รักษาพระสงฆ์ส่วนใหญ่เอาไว้ การให้ความเคารพกราบไหว้ต่อพระผู้น้อยไม่มีใครให้ความสนใจ ในเหตุการณ์อย่างนี้ได้เกิดมีในยุคนี้ให้เห็นได้ชัดทีเดียว นี่คือนักบวชที่ปลายพระพุทธศาสนา แม้พระณเรเองก็ไม่ปฏิบัติตัวให้เหมาะสม คณะศรัทธาจึงได้เสื่อมคลายในหมู่พระสงฆ์ ในเหตุการณ์อย่างนี้เรียกว่า บุคคลเสื่อมจากพระพุทธศาสนา หรือธรรมะได้เสื่อมจากใจ จึงเป็นไปในลักษณะนี้

สมาธิของพระพุทธเจ้า

หากมีคำถามว่า ก่อนที่พระองค์จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า พระองค์ทำสมาธิความสงบหรือไม่

ตอบ พระองค์มีนิสัยสัพพัญญู สามารถรู้และปฏิบัติได้ทุกวิถี มีนิสัยปัญญาวิมุตติและมีนิสัยเจโตวิมุตติสมบูรณ์แล้ว ทุกประการ พระองค์จะเรียกใช้ในสมาธิให้ถูกกาล

สมาธิมีอยู่ ๒ หมวดใหญ่

(๑) สมาธิความตั้งใจมั่น

(๒) สมาธิความสงบ

สมาธิทั้งสองนี้พระองค์มีความชำนาญเป็นพิเศษอยู่แล้ว พระองค์มีพระสัพพัญญูรู้เห็นและปฏิบัติได้ทุกประการ ในสมัยที่พระองค์ไปทำสมาธิอยู่กับตาบสทั้งสอง จะมุ่งทำในสมาธิความสงบ

เป็นหลัก เมื่อพระองค์แยกออกจากตาสทั้งสองแล้ว ได้มาพักที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา รับข้าวมธุปายาสจากนางสุชาดาแล้ว ลอยถาดทองคำ จึงได้เริ่มต้นในการปฏิบัติใหม่ นั่นคือเริ่มต้นในวิธีการทำสมาธิความตั้งใจมั่นพร้อมด้วยสติปัญญา ดังที่ได้อธิบายมาแล้ว

เมื่อพระองค์ต้องการพักจิตให้อยู่ในความสงบ ในรูปฌาน อรูปฌาน พระองค์ก็จะทำสมาธิความสงบ โดยจะปฏิบัติสลับกันไปกับการใช้ปัญญาด้วยการทำสมาธิความตั้งใจมั่น เมื่อพระองค์จะใช้ปัญญาพิจารณาในเรื่องใด พระองค์ก็ตั้งใจพิจารณาในเรื่องนั้นให้เกิดความแยกกายและหายสงสัยภายในใจ

ในวิธีการทำสมาธิความตั้งใจมั่นและวิธีทำสมาธิความสงบ จะมีความชัดเจนในช่วงที่พระพุทธเจ้าประกาศพระพุทธศาสนา เพราะนิสัยของพระสาวกไม่เหมือนกัน จึงได้แยกสมาธิไว้ ๒ หมวด ให้ถูกกับนิสัยของแต่ละบุคคล ถ้าทำสมาธิถูกกับนิสัยของตัวเอง จะง่ายต่อการปฏิบัติ มีความก้าวหน้าได้รวดเร็ว ให้ติดตามอ่านในช่วงต่อไป จะเข้าใจมากขึ้น

สัมมาทิฏฐิ เป็นจุดเริ่มต้น ของการปฏิบัติ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าองค์เดียวจะทำได้ไม่สำเร็จ เพราะไม่มีพยานบุคคลมาเป็นหลักฐาน พระพุทธองค์ทรงปรารถนาถึงดาบสทั้งสอง ก็ปรากฏญาณรู้ว่าดาบสทั้งสองได้มรณภาพไปแล้วก่อนตรัสรู้ ๗ วัน พระพุทธเจ้าจึงดำริว่า “เสียดายจริงหนอ ถ้าดาบสทั้งสองได้ฟังธรรมจากเรา ดาบสทั้งสองจะได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ในชาตินี้ ที่ผ่านมาดาบสทั้งสองได้บำเพ็ญบารมีพร้อมที่จะได้เป็นพระอรหันต์อยู่แล้ว แต่ดาบสทั้งสองภavanaปฏิบัติผิดวิธี ไปติดทำสติและสมาธิความสงบหลงอยู่ในรูปฌาน อรูปฌาน เมื่อตายไปก็ได้ไปเกิดในภพของอรูปพรหม มีอายุยาวนานทีเดียว เมื่อศาสนาพระศรีอริยเมตไตรย

“ได้อุบัติเกิดขึ้นในโลก อาจารย์ทั้งสองที่เป็นพรหมก็จะยังไม่ได้ลงมาเกิดในเมืองมนุษย์เลย”

ถึงจะมีบารมีพร้อมที่จะได้เป็นพระอรหันต์ในชาตินี้อยู่ก็ตาม ถ้าภavanaผิดทาง บารมีก็ปิดตัวลง ช่วยอะไรไม่ได้เลย หรือในยุคนี้ หากมีผู้ได้บำเพ็ญกุศลมาแล้ว พร้อมที่จะได้บรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์ ถ้าภavanaผิดแนวทางของพระพุทธเจ้า ก็จะหมดโอกาสเหมือนกับดาบสทั้งสองนั่นเอง เพราะแนวทางการปฏิบัติที่จะเข้าสู่มรรคผลนิพพานได้ มีวิธีจำกัด และก็มีวิธีเดียวที่เรียกว่าสัมมาทิฐิฐิติความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรมเท่านั้น ถ้าตั้งหลักสัมมาทิฐิฐิติความเห็นชอบไม่ได้ ในชาตินี้ก็จะหมดโอกาสในมรรคผลนิพพานทันที เพราะในยุคนี้มีผู้สอนวิธีการปฏิบัติที่มีความแตกต่างกัน แต่ละครูอาจารย์ก็มีความมั่นใจในตัวเองว่า วิธีปฏิบัติของตัวเองมีความถูกต้อง ในยุคนี้จะไม่มีการช่วยกัน ได้ เป็นในลักษณะตัวใครตัวมัน ถึงจะไม่ได้มรรคผลในชาตินี้ วิธีปฏิบัติที่ทำกันอยู่ก็จะเป็นบารมีของท่านต่อไป

พระพุทธเจ้าได้ไปแสดงธรรมโปรดปัญจวัคคีย์ ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี ด้วยหมวดธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ในจุดนี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่พระพุทธเจ้าได้ประกาศ

พระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรก จะว่าตั้งรากฐานพระพุทธศาสนา ให้เกิดขึ้นในโลกก็ว่าได้ มีพระรัตนตรัยที่สมบูรณ์เกิดขึ้นในโลก คือพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ ที่พวกเราได้กราบไหว้กัน ในปัจจุบันนี้ พระพุทธองค์ได้ยกเอาสัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปो ใช้ปัญญาพิจารณาให้ถูกต้องกับหลักความจริง นี้เป็นหมวดของปัญญาที่พระพุทธองค์ได้ยกขึ้นมาแสดงในจุด เริ่มต้น เฉพาะหลักสัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ จึงเป็นหมวดธรรม ที่สำคัญให้แก่หมวดธรรมทั้งหลาย ดังคำว่า “หตฺถิปทํ เตสํ อคฺคมกฺขายติ สมนฺมาทิฏฺฐิ เตสํ ฌมฺมานํ อคฺคมกฺขายติ รอยเทํ สัตว์ทั้งหลายย่อมรวมอยู่ในรอยเท้าช้าง ฉนฺได ธรรมทั้งหลาย ย่อมรวมอยู่ในสัมมาทิฏฐิ ก็ฉนั้น”

สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ เป็นจุดเริ่มต้นในการปฏิบัติธรรม
ความเห็นชอบเป็นแม่ทัพธรรมนำหน้าให้แก่ธรรมทั้งหลาย

สัมมาสังกัปปो การใช้ปัญญาพิจารณาให้ถูกต้องตาม
ความเป็นจริง

สัมมาวาจา การพูดในเรื่องใดให้มีความชอบธรรม

สัมมากัมมันโต การงานที่ทำให้เป็นไปตามความถูกต้อง

สัมมาอาชีโว การเลี้ยงชีวิตให้เป็นไปในทางที่ชอบ

สัมมาวาจาโม ความเพียรพยายามทำและพูด แม้แต่
การคิดในเรื่องใดก็ให้ความเพียรชอบในสิ่งนั้น

สัมมาสติ ความระลึกชอบ

สัมมาสมาธิ ตั้งใจให้มีความชอบธรรมเอาไว้

ในมรรคทั้ง ๗ หมวดนี้ก็รวมอยู่ในสัมมาทิฏฐิความเห็นชอบ
นี้ทั้งหมด เปรียบเหมือนกับแม่ไก่ที่มีลูกไก่ ๗ ตัว แม่ไก่ไปทางไหน
ลูกไก่ก็ต้องไปตามแม่ นี่ฉันทใด หมวดธรรมทั้ง ๗ หมวดก็มา
รวมอยู่ในสัมมาทิฏฐิ ก็ฉันทนั้น สัมมาทิฏฐิจึงเป็นรากแก้วให้แก่
หมวดธรรมทั้งหลาย ถ้าผู้ปฏิบัติมีความเห็นเป็นสัมมาทิฏฐิ
ได้แล้ว ผู้นั้นเหมือนได้ก้าวเข้าสู่เส้นทางของอริยมรรคได้ เมื่อ
ปฏิบัติตามแนวทางอริยมรรคอย่างต่อเนื่อง ก็มีโอกาที่จะ
เข้าถึงกระแสธรรมได้ในชาตินี้

มีหลายคนพูดว่า ถ้าไม่ปฏิบัติตามสติปัฏฐาน ๔ จะ
บรรลุธรรมไม่ได้ การที่ผูกขาดอย่างนี้ เพราะสติปัฏฐาน ๔ ก็มี
สัมมาทิฏฐิความเห็นชอบเป็นฐานหลักอยู่นั่นเอง

มีหลายท่านพูดว่า การปฏิบัติต้องเป็นไปในอริยสัจ ๔
มีทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค นี้ก็เช่นกัน ก่อนจะรู้ทุกข์เห็นทุกข์
ก่อนจะรู้เหตุให้เกิดทุกข์ เห็นเหตุให้เกิดทุกข์ ก่อนจะเข้านิโรธ

ความดับทุกข์ได้ ในการปฏิบัติก็เริ่มต้นจากมรรคมีองค์ ๘
มรรคมีองค์ ๘ ก็เริ่มต้นจากสัมมาทิฐิความเห็นชอบอยู่นั่นเอง
ถึงจะมีหมวดธรรมจำนวนมากในตำรา ก็เริ่มต้นจากสัมมาทิฐิ
ความเห็นชอบนี้ทั้งหมด

ขอให้ผู้ปฏิบัติจงเข้าใจตามนี้ เพราะสัมมาทิฐิความเห็นชอบ
จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ ครอบคลุมในหมวดธรรมทั้งหลาย
ทั้งหมดอยู่แล้ว ทำไมพระพุทธเจ้าจึงแยกหมวดธรรมออกเป็น
หลายหมวดหมู่ ก็เพราะนิสัยของคนต่างกัน และบารมีที่ได้บำเพ็ญ
มาในอดีตชาติต่างกัน พระพุทธองค์จึงให้อุบายธรรมแต่ละท่าน
แต่ละกลุ่มแตกต่างกัน ก็ฉนั้นนั่น และหลายท่านหลายกลุ่มพูด
ในเชิงผูกขาดว่า ถ้าปฏิบัติไม่เป็นไปในหมวดพระอภิธรรม ก็ไม่
สามารถบรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าได้ นี่เป็นผู้มีการศึกษาน้อย
ความรู้ไม่ทั่วถึงจึงพูดไปอย่างนั้น อ่านหนังสือเล่มเดียวจึงได้พูด
ผูกขาดไปอย่างนั้น

ศึกฆาตกรรมระบอบพระอริยเจ้าใหญ่

พระองค์ได้โปรดพระยสะและคณะ ๕๕ คน จนบรรลุธรรม เป็นพระอรหันต์ทั้งหมด และได้แสดงธรรมโปรดพ่อแม่ของ พระยสะ ทั้งสองได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันก่อนใครในโลก ออกพรรษาแล้วพระองค์ให้พระสาวกออกเผยแผ่พระพุทธศาสนา ต่อไป พระองค์ไปแสดงธรรมโปรดภัททวัคคีย์ ๓๐ ทานได้ บรรลุพระอรหันต์เช่นกัน แล้วไปแสดงธรรมโปรดชฎิล ๓ พี่น้อง พร้อมด้วยบริวารรวม ๑,๐๐๓ ทาน ทั้งหมดได้บรรลุธรรมเป็น พระอรหันต์ และได้ไปแสดงธรรมโปรดพระเจ้าพิมพิสาร พร้อมด้วยบริวารหนึ่งแสนสองหมื่นคน พวกนี้ได้บรรลุธรรมขึ้น พระโสดาบันหนึ่งแสนหนึ่งหมื่นคน นอกนั้นบารมียังไม่พร้อมที่จะบรรลุธรรมได้ จึงเป็นผู้ตั้งอยู่ในพระรัตนตรัยเพื่อบำเพ็ญบารมี

ต่อไป

ในพรรษาแรกพระพุทธเจ้าแสดงธรรม มีผู้ที่ได้บรรลุธรรม เป็นพระอรหันต์จำนวนมาก ออกพรรษาแล้วส่งพระสาวก เหล่านั้นออกไปเผยแผ่ธรรมในที่ต่างๆ แต่ละองค์มีความรู้ในหลัก สัมมาทิฏฐิความเห็นชอบนี้ดี มีอุบายวิธีที่จะอธิบายให้ผู้เป็น มิจฉาทิฏฐิ ความเห็นผิด ได้กลับใจเป็นสัมมาทิฏฐิ มีความเห็นที่ ถูกต้องชอบธรรมได้ ยกตัวอย่าง พระอัสสชิที่แสดงธรรมโปรด อุปติสสะ (พระสารีบุตร) เพียงแสดงธรรมโดยย่อว่า “เย ธมมา เหตุปฺปภาวา เตสํ เหตุ ตถาคโต เตสญฺจ โย นิโรธो จ เอวํ วาที มหาสมโณ ธรรมทั้งหลายเกิดจากเหตุ ดับไปเพราะเหตุ พระตถาคตเจ้าตรัสไว้ดังนี้” เพียงเท่านั้น อุปติสสะผู้มีปัญญาดี มีความเห็นเป็นสัมมาทิฏฐิ มีความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรม ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยโสดาบัน จากนั้นอุปติสสะได้ไปอธิบาย หมวดธรรมย่อๆ นี้แก่เพื่อนชื่อโกลิตะ (พระโมคคัลลานะ) ได้รับฟัง ก็ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าชั้นโสดาบันเช่นกัน

ในสมัยครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าและพระสาวกทั้งหลาย ออกเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้อาหลักสัมมาทิฏฐิเป็นหลักยืนตัว ในการสอน ถึงจะมีธรรมหมวดอื่นสอนอยู่บ้าง แต่ก็เป็นหมวดธรรม

ที่เกี่ยวข้องกับสัมมาทิฏฐิความเห็นชอบทั้งนั้น จุดมุ่งหมายคือ ต้องการให้ทุกคนที่ฟังธรรมได้เปลี่ยนใจจากความเห็นผิดกลับใจ ให้เกิดความเห็นถูกต้องตามหลักความจริง จากนั้นก็ให้อุบายธรรมหมวดอื่นๆ ต่อไป

ที่ข้าพเจ้าได้ยกบุคลาธิษฐานขึ้นมาอธิบายให้ท่านได้รู้ เพื่อเป็นพยานบุคคล เป็นหลักฐานพอเชื่อถือได้ ในสมัยครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าสอนธรรมอย่างไรจึงทำให้ท่านทั้งหลายเหล่านั้นได้บรรลุเป็นพระอริยเจ้าได้ ให้ท่านผู้อ่านได้ทบทวนดูเหตุผล ดังที่ข้าพเจ้าได้อธิบายมาในกลุ่มพระอริยเจ้าบางส่วนเท่านั้น มีกลุ่มไหนบ้างที่พระพุทธเจ้าให้ศีลแก่บุคคลเหล่านั้น มีกลุ่มไหนบ้างที่พระพุทธเจ้าสอนในวิธีทำสมาธิความสงบแล้วปัญญาได้เกิดขึ้น ให้ท่านได้ศึกษาประวัติผู้ที่ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าในสมัยครั้งพุทธกาลดูบ้าง

ข้าพเจ้าได้ศึกษาประวัติผู้ที่ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้ามาทั้งหมดแล้ว ในธรรมบท ๘ ภาค ในพระสูตรทั้งหมด ไม่มีประวัติตอนไหนที่พระพุทธเจ้าสอนให้ใครนั่งสมาธิให้จิตมีความสงบปัญญาได้เกิดขึ้นแต่อย่างใด ทำไมยุคนี้จึงสอนกันอย่างนี้และปฏิบัติกันอย่างนี้ ให้พากันไปศึกษาในประวัติของผู้ที่ได้บรรลุธรรม

เป็นพระอริยเจ้าเสียใหม่ให้เข้าใจในหลักคำสอนเดิมที่พระพุทธเจ้าได้สอนเอาไว้ให้ถูกต้อง เราจะไม่เกิดสัสถัพพตปรามาส ความลุ่มคลำในศีล ธรรมปรามาส ลุ่มคลำในธรรม จะไม่เกิดปลิโพธ ความกังวลในศีล ไม่เกิดความกังวลในธรรม ใจจะไม่เศร้าหมองในศีลในธรรม อีกต่อไป การปฏิบัติจะมีความก้าวหน้าไปด้วยดี

การปฏิบัติ ถ้ามีความสงสัยลังเลในศีล มีความสงสัยในธรรม จะเกิดความไม่มั่นใจในตัวเอง ไม่กล้าที่จะทุ่มเทในการปฏิบัติอย่างเต็มที่ ได้ เดียวไปลุ่มคลำในศีล เดียวไปลุ่มคลำธรรมว่าผิดใหม่ถูกใหม่อยู่อย่างนั้น การภาวนาปฏิบัติจะไม่ก้าวหน้าไปถึงไหนเลย เป็นผู้ที่ไม่กล้าตัดสินใจในตัวเองได้ เป็นบุคคลที่พึ่งตัวเองไม่ได้ พึ่งสติ พึ่งปัญญา และพึ่งความสามารถของตัวเองไม่ได้ พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า “อตตาทิ อตตโน นาโถ ตนแลเป็นที่พึ่งของตน” การพึ่งตนเอง หมายถึงพึ่งสติปัญญา และพึ่งความสามารถในเหตุผลของตัวเองให้ได้ มิใช่ว่าจะหาถามหลวงปู่หลวงตาตลอดไป ถ้าหลวงปู่หลวงตามีความเข้าใจในวิธีปฏิบัติที่ถูกต้อง ก็ถือว่ามีความโชคดีไป ถ้าถามหลวงปู่หลวงตาที่ไม่เข้าใจการภาวนาปฏิบัติ ท่านก็จะสอนแบบส่งเดช พอให้เสร็จหน้าที่กันไป ไม่รับผิดชอบแต่อย่างใด เราผู้ปฏิบัติจึงมีปัญหา

ในการภาวนาแบบกววน ไม่ไปถึงไหน เหมือนตาบอดพายเรือ อยู่ในสระกววนไปมาในทีเดียว จะไม่ไปถึงไหนเลย นี่ฉันใด ผู้ปฏิบัติธรรม ถ้าไม่เข้าใจในวิธีที่ถูกต้อง ก็เป็นฉันนั้น ถ้าไม่รู้ในหมวดธรรมที่ถูกต้องกับจริตนิสัยของตัวเอง จึงยากที่จะเข้าสู่กระแส มรรคผลนิพพานได้ ถึงจะมีบารมีพอที่จะได้บรรลुธรรมเป็น พระอริยเจ้าในชาตินี้แล้วก็ตาม ถ้าปฏิบัติธรรมในหมวดธรรมที่ ไม่ตรงกับบารมีที่ตัวเองได้บำเพ็ญมา บารมีที่มีอยู่พอที่จะ บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าก็ช่วยเราไม่ได้อยู่นั่นเอง

การปฏิบัติในยุคนี้ จะเน้นหนักในวิธีฝึกสติสมาธิเป็นอย่างมาก ในทางสติปัญญาไม่มีใครให้ความสนใจที่จะฝึกแต่อย่างใด จะเป็นเพราะไม่รู้วิธีปฏิบัติ ไม่เข้าใจในวิธีเจริญสติปัญญา จึงไม่กล้าที่จะนำมาสอนและปฏิบัติกัน การใช้วิธีฝึกสติสัมปชัญญะ ระลึกรู้ในอารมณ์ที่เกิดขึ้น นั้นยอมทำได้ แต่ก็เป็นปลายเหตุ อารมณ์เป็นอย่างไรก็รู้ไปตามอารมณ์นั้นๆ วิธีนี้ไม่ใช่เป็นวิธีที่ แก้ปัญหาให้หมดไปจากใจได้ อารมณ์ที่ตามรู้กันอยู่ มันเป็นผล ที่เกิดขึ้นจากเหตุ คือความอยาก ถ้าทำลายเหตุได้แล้ว อารมณ์ ภายใตใจก็หมดไป เปรียบเหมือนกับบุงพิษอยู่ในรูที่เราต้องการ ทำลาย แต่เราก็ไปนั่งจ้องมองดูปากรูนั้นอยู่ เมื่องูโผล่หัวออกมา

เห็นเรา และเราก็จ้องดูอยู่ งูก็หลบตัวลงไปในรูอีก จะจับเอางูไม่ได้เลย นี่ฉันใด วิธีการใช้สติสัมปชัญญะระลึกรูไปตามอารมณ์ก็ฉันนั้น

ถ้าจะทำลายกิเลสตัณหาให้สิ้นซากก็ต้องมีสติปัญญาที่แยบยล เปรียบได้กับการจับงู ให้เราแอบตัวอยู่ในที่ลับๆ ไม่ให้งูเห็นตัวเรา แต่เราก็ต้องเห็นตัวงูอยู่ทุกขณะ เมื่องูไม่เห็นเราก็จะเลื้อยออกมาเต็มตัว เราก็ก่อนหिनท่อนไม้ไปปิดรูไว้เสีย เพื่อไม่ให้งูกลับเข้าไปในรูอีก จากนั้นก็เอาอาวุธหอกดาบ หรืออาวุธอย่างอื่นทำลายให้งูได้ตายไป งูก็จะไม่ได้พ่นพิษใส่เรา ให้เจ็บปวดอีก นี่ฉันใด อุบายวิธีของผู้มีสติปัญญาที่จะทำลายกิเลสตัณหาให้หมดไปจากใจ ก็ฉันนั้น การปฏิบัติธรรม ถ้ามีสติปัญญาเป็นของตัวเอง มีความฉลาดรอบรู้ที่เฉียบแหลม และมีความสามารถเฉพาะตัวพร้อมแล้ว การทำลายกิเลสตัณหาให้หมดไปจากใจนั้นเป็นของง่าย ดังคำว่า “ปัญญา ประสุมขติ จิต จะมีความบริสุทธิ์ได้เพราะปัญญา” ผู้ปฏิบัติทั้งหลายจงเข้าใจตามนี้

มโนสมาธิ เจโตสมาธิ

ปัญญาวิมุตติ

ในยุคนี้สมัยนี้ผู้ปฏิบัติยังไม่รู้ตัวเองว่ามีนิสัยอะไร เมื่อตัวเองมีนิสัยปัญญาวิมุตติ แต่ไปปฏิบัติในวิธีของผู้มีนิสัยเจโตวิมุตติ ก็จะไม่เกิดผลในทางปฏิบัติแต่อย่างใด หรือผู้มีนิสัยเจโตวิมุตติ จะไปปฏิบัติในวิธีของผู้มีปัญญาวิมุตติ การปฏิบัติก็得不到ผลเช่นกัน ฉะนั้น ผู้ปฏิบัติต้องศึกษานิสัยตัวเองว่ามีนิสัยอะไร แล้วต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามนิสัยของตัวเอง ผลการปฏิบัติจึงจะเกิดขึ้น จะไม่ทำให้เสียเวลา ในสมัยครั้งพุทธกาลส่วนมาก จะเป็นนิสัยปัญญาวิมุตติ การปฏิบัติได้หลุดพ้นด้วยปัญญาถึง ๗๐ เปอร์เซ็นต์ ให้ศึกษาดูในพระสูตรในเรื่องของพระอริยเจ้าผู้

ได้บรรลุธรรม ทั้งพระและฆราวาสในระดับภูมิธรรมพระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ จะรู้ได้ทันทีว่า บรรลุธรรมด้วยปัญญาวิมุติเป็นส่วนมาก เมื่อได้ฟังธรรมอยู่ในขณะนั้น บางท่านบางกลุ่มก็ได้สำเร็จเป็นพระอริยเจ้าได้เลย หรือใช้ปัญญาพิจารณาปฏิบัติต่อไป ไม่นานนักก็ได้บรรลุเป็นพระอริยเจ้าเช่นกัน

ผู้ปฏิบัติต้องสังเกตดูใจตัวเองว่า ในช่วงขณะที่เรานึก คำบริการใจมีความตั้งมั่นได้แล้ว ในขณะนี้ใจเรามีความต้องการ ความสงบหรือใจเราชอบในการคิด ถ้าใจเราชอบอยู่ในความสงบ ก็โน้มใจให้ลงสู่ความสงบต่อไป เมื่อใจได้ถอนออกจากความสงบแล้ว ก็โน้มใจไปในการพิจารณาด้วยปัญญาได้เลย นี่เป็นพวก เจโตวิมุติ พวกปัญญาวิมุติ เมื่อจิตมีความตั้งมั่นได้แล้ว ชอบมีความคิดเกิดขึ้น ถ้าเป็นในลักษณะนี้ก็ให้หยุดในการทำสมาธิ โน้มใจใช้ปัญญาพิจารณาในสังขารต่อไปได้เลย เพราะนิสัยเราเป็นอย่างนี้ จะบังคับให้ใจมีความสงบก็ จะไม่มีความสงบอยู่นั่นเอง

การทำสมาธิในยุคนี้มีหลายสำนัก ที่สอนภาคปฏิบัติมีความแตกต่างกันไป และต่างกันไป ในสมัยครั้งพุทธกาลอยู่มาก ในยุคนั้นทำสมาธิไม่ให้ความอยาก ในยุคนี้ทำสมาธิเพื่อให้เกิด

ความอยาก เช่น อยากให้ผาน อภิญญา เกิดขึ้น อยากให้ใจมีความบริสุทธิ์ อยากละกิเลสตัณหาให้หมดไปจากใจ อยากให้ปัญญาเกิดขึ้นจากสมาธิ เข้าใจว่าถ้าปัญญาได้เกิดขึ้นแล้ว จะไปละกิเลสตัณหาอันยิ่งใหญ่ให้หมดไปจากใจได้ ก็ก็จะสำเร็จเป็นพระอริยเจ้าเกิดขึ้นมาเอง ความเห็นในลักษณะนี้มีความแตกต่างจากคำสอนเดิมของพระพุทธเจ้าอยู่มาก ทำไมจึงสอนและปฏิบัติให้เกิดความอยากรู้เห็นในนิमितนั้นๆ เมื่อออกจากสมาธิแล้ว ครูผู้สอนจะถามว่าเป็นอย่างไร เห็นอะไรบ้างไหม เห็นเป็นลักษณะใด ถ้าผู้มีนิमितให้เห็นก็พูดไปตามนั้น เห็นเป็นท้องฟ้าบ้าง เห็นเป็นเทวดาบ้าง เห็นนรกเห็นเปรตบ้าง และเห็นลูกกลมๆ ใสๆ บ้าง และเห็นแตกต่างกันไป ผู้ที่ยังไม่เห็นก็อยากจะเห็นเป็นอันว่าทำสมาธิเพื่ออยากเห็น ในบางแห่งก็สอบอารมณ์ว่า อารมณ์อย่างนั้นเป็นถาวรนั้นถาวรนี้ ขึ้นนั้นขึ้นนี้ไป ในครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงตั้งพระสาวกองค์ไหนไปสอบอารมณ์อย่างนี้ และมีอีกหลายวิธีในการทำสมาธิแตกต่างกันไป ในสมัยครั้งพุทธกาล ทำสมาธิเพื่อนำมาเสริมปัญญาเท่านั้น มิใช่ว่าทำสมาธิเพื่อให้เกิดเป็นอย่างนั้น มีนิमितเป็นอย่างนี้ เหมือนยุคปัจจุบัน

การทำสมาธิ ถ้าไม่ได้ศึกษาให้ดีจะเกิดความหลงผิดได้ง่าย ถ้าทำสมาธิตามปกติธรรมดา ไม่มีความอยาก ก็จะไม่มีปัญหาอะไร ถ้าทำด้วยความอยากอย่างนั้น อย่างนี้ ด้วยความจริงจัง เมื่อใด ก็จะทำให้เกิดปัญหาทำให้เกิดเป็นวิปัสสนูปกิเลส ๑๐ อย่าง ขึ้นมา ผู้ภavanaไม่มีการศึกษาเอาไว้ จะไม่รู้เลยว่าภavana ของตัวเองผิดไป จะมีความตั้งใจที่จริงจัง หวังผลให้เกิดขึ้น อย่างเต็มที่ จึงเกิดมิจฉาทิฐิตัวความเห็นผิดที่ไม่ได้แก้ไข จึงได้ เกิดเป็นมิจฉาสมาธิ ความตั้งใจมั่นที่ผิด กลายเป็นวิปัสสนูปกิเลส ๑๐ อย่าง ข้าพเจ้าได้อธิบายไว้แล้วอย่างละเอียดในหนังสือ “เปลี่ยนความเห็น” ให้ท่านหาอ่านดูได้ จะเกิดความเข้าใจในเรื่องนี้ได้อย่างชัดเจน

เจโตวิมุตติ

ผู้มีนิสัยเป็นเจโตวิมุตติ ในอดีตชาติที่ผ่านมาเคยเป็น ดาบสฤๅษีมาก่อน ได้บำเพ็ญสมาธิ มีฌาน อภิญญา มาจนเป็นนิสัย ไม่เคยฝีกสติปัญญาในการพิจารณาในสังขารมแต่อย่างใด มีแต่ ตั้งใจทำสมาธิ ทำฌาน อภิญญา มาตลอด เมื่อท่านเหล่านั้นได้มา เกิดในยุคปัจจุบันนี้ การปฏิบัติก็จะมีนิสัยพอใจในการทำสมาธิ

ความสงบ มีฌาน มีอภิญญาเกิดขึ้นตามนิสสัยเดิม เมื่อฌาน อภิญญา เกิดขึ้นแล้ว ก็จะเป็นทางตัน ปฏิบัติวกลงไปมาอยู่ในสมาธิ วกลงไปมาอยู่กับฌานและอภิญญาเท่านั้น จะไม่รู้จักทางออกเพื่อความหลุดพ้นเข้าสู่กระแสธรรมได้เลย จะมีการหลงติดอยู่อย่างนี้ไปจนตลอดวันตาย

ผู้มีนิสสัยเจโตวิมุตติ จะมาฝึกสอนให้ใช้สติปัญญาพิจารณาในสังขารตามความเป็นจริงในทีเดียวนั้นไม่ได้ พระพุทธเจ้ามีความรอบรู้ในวิธีการสอนท่านเหล่านี้เป็นอย่างดี พระองค์จะต้องสอนให้ทำสมาธิความสงบให้ทำฌานจนถึงที่สุด แล้วจะทำต่อไปอีกไม่ได้ จึงเรียกว่าเป็นทางตัน เมื่อถึงทางตันก็จะมี การปฏิบัติแบบวกลงไปมา ก็จะเริ่มต้นทำฌานใหม่ เหมือนกับตาบอดพายเรืออยู่ในสระ หาทางออกไม่ได้เลย

ในจุดนี้เองพระองค์จึงจะทรมานให้กลับใจใหม่ จะตรัสในเชิงตำหนิให้ข้อคิด เพื่อให้ท่านเหล่านั้นมีความสำนึกตัวว่า การทำสมาธิความสงบ การหลงติดอยู่ในฌาน จะเกิดความสุขทางใจได้ไม่นานก็จะเสื่อมไป วิธีการทำอย่างนั้นเราตถาคตได้ทำมาก่อนแล้ว ไม่ใช่แนวทางที่จะได้บรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์ ที่จะหลุดพ้นเข้าสู่มรรคผลนิพพานแต่อย่างใด เมื่อตายไปจะได้

เป็นพรหมที่มีอายุยืนยาว เมื่อเสื่อมจากพรหมก็จะได้มาเกิด
ในโลกลีต่อไป หลงไหลอยู่ในโลกลีโดยไม่มีจุดหมายปลายทาง
จะลอยไปตามกระแสโลกไม่มีที่สิ้นสุดลงได้

พระพุทธองค์ทรงให้อุบายในการปฏิบัติดังนี้ การทำสมาธิ
จิตมีความสงบแล้ว ให้จิตอยู่ในความสงบนั้น อีกไม่นานก็จะมี
การถอนตัวออกมา ในขณะที่จิตถอนตัว ให้มีสติกำหนดเอาไว้
อย่าให้ถอนออกมาหมด ให้กำหนดจิตอยู่ในสมาธิความตั้งใจ
มั่นที่เรียกว่าอุปจารสมาธิ แล้วใช้ปัญญาพิจารณาให้รู้เห็นโทษ
ในการทำฉาน ว่ามิใช่เป็นแนวทางที่จะละอาสวกิเลสตัณหาให้
หมดไปจากใจได้ การทำสมาธิความสงบ การหลงติดอยู่ในฉาน
เหมือนกับก้อนหินทับหญ้าเอาไว้ เมื่อยกหินออกจากที่นั่นไป
หญ้าก็จะเกิดขึ้นมาในที่นั้น นี้ฉันทิ จิตที่หลงติดอยู่ในความสงบ
ของสมาธิ หลงอยู่ในฉาน ก็เป็นเพียงทับกิเลสตัณหาเอาไว้
ก็ฉันทิ เมื่อบริกรรมความสงบและฉานเสื่อมไป กิเลสตัณหา
น้อยใหญ่ก็เกิดขึ้นที่ใจตามเดิม

ท่านเหล่านั้นจะใช้ปัญญาพิจารณาให้รู้เห็นในความเป็น
จริงในสังขารธรรม ในธาตุสี่ขันธ์ห้า ให้เป็นไปในอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา
พิจารณาให้รู้เห็นว่าร่างกายนี้มีแต่สิ่งสกปรกโสโครก อีกไม่นาน

ก็จะลงทัณฑ์ในแผ่นดินเนาเปื่อยผุพังกลายเป็นธาตุเดิมของโลกต่อไป เมื่อใช้ปัญญาพิจารณาอยู่อย่างนี้บ่อยๆ ก็จะเกิดนิพพิทา ความเบื่อหน่ายคลายออกจากความกำหนัดยินดี จิตก็จะหลุดพ้น เขาสู่วิมุตตินิพพาน จึงให้นามพระอรหันต์จำพวกนี้ว่า เจโตวิมุตติ คือผู้ที่ได้ทำสมาธิความสงบและทำฌานมาก่อน แล้วมาใช้ปัญญาพิจารณาในสังขารในภายหลังเมื่อได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว จะเล่นอยู่ในฌาน เล่นอยู่กับอภิญญา ก็ไม่มีปัญหาอะไร

มโนภาพพิจารณาไตรลักษณ์

ขณะนี้ใจกำลังหลงทางไปตามกระแสโลก ที่เรียกว่า อวิชชา ไม่รู้ว่าความจริงในสังขารธรรมเป็นอย่างไร ใจจึงได้ถูก หลอกไปตามกิเลสสังขารการปรุงแต่ง กิเลสตัณหาที่มีความอยาก ไปอย่างไร ก็คิดปรุงแต่งไปในทางนั้น แต่จะวันจะปรุงแต่งไปตาม สมมติในทางโลก ใจจึงเกิดความลุ่มหลง ได้เกิดตายอยู่ในโลกนี้ ตลอดมา ก็เป็นเพราะมีความเห็นผิด มีความเข้าใจผิด และความหลงผิดคิดว่าเป็นทางที่ถูก แต่บัดนี้เรารู้แล้ว จึงมาเริ่มต้น เสียใหม่ ฝึกคิดไปในทางอนิจจังว่า ของทุกอย่างล้วนแล้วแต่ ไม่เที่ยง มีความเปลี่ยนแปลงไปไม่คงที่อยู่ตลอดเวลา คิดในผลที่เป็นทุกข์ที่เราได้รับอยู่ในปัจจุบันนี้ว่าเหตุเกิดขึ้นจากอะไร เมื่อ มาเข้าใจในเหตุที่ทำให้เราได้เกิดความสุข ก็ต้องหยุดในเหตุ

นั้นเสีย ถึงจะมีความอยากความต้องการ ก็ต้องข่มใจให้มีความอดทนเอาไว้ ฝึกใจในลักษณะนี้อยู่บ่อยๆ ใจก็จะค่อยมีความทูลาเบาบางไปเอง

ให้ฝึกใจปฏิเสธเอาไว้ ทำความเข้าใจแก่ตัวเองอยู่เสมอว่าในโลกนี้ไม่มีสิ่งใดเป็นของของเราที่แน่นอน เงินทองข้าวของเป็นเพียงวัตถุธาตุที่มีอยู่ในโลกนี้ จะมีมากน้อยแค่ไหน ให้ทำความเข้าใจว่าเป็นปัจจัยอาศัยพอให้ชีวิตอยู่ได้ประจำวันเท่านั้น ไม่กี่วันก็จะได้พลัดพรากจากกันไป ไม่เร็วก็ช้า ถ้ามาห่วงหาอาหารยึดติดในสมบัติของโลกนี้อยู่ เราก็คจะเป็นผู้มาเกิดตายอยู่ในโลกนี้ต่อไป ใจมีความห่วงใยในสิ่งใด เราก็คจะได้มาเกิดอยู่กับของสิ่งนั้นไม่มีที่สิ้นสุดลงได้ เหมือนในชาติอดีตที่ผ่านมาจนถึงชาติปัจจุบัน ก็เพราะเรามีความห่วงอาลัยในสมบัติของโลก ใจจึงได้มาเกิดเป็นภพชาติ และจะต้องตายไปเหมือนชาติที่ผ่านมา

ท่านพร้อมแล้วหรือยัง ที่จะฝึกใจให้ปฏิเสธสมบัติของโลก ในขณะนี้ ฝึกสติปัญญาให้ปฏิเสธอยู่บ่อยๆ ใจก็จะค่อยปล่อยวางไปเอง เงินทองข้าวของที่มีอยู่ให้ถือว่าเป็นสาธารณะในครอบครัว อย่าไปยึดติดแบกหามให้เกิดความทุกข์ใจแก่ตัวเอง ถ้ามีสิ่งใดเป็นของตัวเอง เราก็คงเกิดความทุกข์ในสิ่งเหล่านั้น ถ้ามีความยึดติด

ในสิ่งใดมาก ก็เกิดความสุขมาก ถ้ามีความยึดติดน้อย ก็จะมีความสุขน้อยลง ถ้าไม่ยึดติดในสิ่งใด เราก็จะมีความสุขโดยมิใช่ว่าจะห้ามในการแสวงหาและห้ามไม่ให้เอา เพราะธาตุขันธ์เรายังเป็นธาตุสี่ที่จะต้องอาศัยกันอยู่ มีความจำเป็นที่จะต้องแสวงหาข้าวปลาอาหารนำมาจุนเจือให้ธาตุขันธ์มีชีวิตอยู่ได้ ให้บำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นกำไรชีวิตในชาตินี้อย่างเต็มที่ ใช้วิธีเสริมให้มีคุณธรรมภายในใจให้มากเอาไว้ ให้ทำความเข้าใจแก่ตัวเองว่า ในชีวิตนี้จะมีบำเพ็ญบุญกุศลให้มากเอาไว้ ไม่ให้เสียชาติที่เกิดมา

สำหรับการภาวนาเรื่องอนัตตา ที่ส่วนมากจะมาเข้าใจเรื่องสูญสลายของธาตุขันธ์ คือความตาย วิธีพิจารณาอย่างนี้เป็นวิธีภาวนาที่ปลายเหตุ เหมือนกับคูดั้นไม้ ชอบดูกิ่งก้านใบและดอกผลว่ามีความสวยงามอย่างนั้นอย่างนี้ อยากรจะให้มิดอกผลที่สมบูรณ์ใหญ่โต หารู้ไม่ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากเหตุคือ ลำต้นที่สมบูรณ์ ลำต้นที่สมบูรณ์ก็มีเหตุมาจากรากที่สมบูรณ์ รากที่สมบูรณ์ก็มีเหตุมาจากดินปุ๋ยน้ำที่สมบูรณ์ ถ้าบำรุงรากเหง้าให้สมบูรณ์แล้ว ส่วนอื่นของต้นไม้ก็จะมีผลสมบูรณ์ไปด้วย ฉะนั้น การพิจารณาอนัตตา ก็ฉนั้น

ผู้ภาวนาพากันเน้นหนักในเรื่องอนัตตาเป็นหลัก การพิจารณา

อย่างนี้จะทำให้เกิดอนัตตาจึงเป็นไปได้ยาก เพราะอนัตตามีเหตุ
เกิดขึ้นจากอัตตา เพราะตัวอัตตาเป็นเหตุให้เป็นอนัตตา เฉพาะ
อัตตาในรูป คือธาตุสี่ ดิน น้ำ ลม ไฟ เกิดขึ้นมาด้วยเหตุอันใด
ตั้งอยู่ได้ไม่กี่วันเดือนปีก็ต้องแตกสลายลงสู่ธาตุเดิม อัตตาใน
ธาตุสี่นี้เป็นก้อนธาตุอาศัยให้แกใจจึงมีชีวิตอยู่ได้ เมื่อใจออก
จากร่างกายไปเมื่อไร ร่างกายก็เคลื่อนไหวไปมาไม่ได้ ธาตุลม
ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ก็ไม่ทำงาน เปรียบเหมือนตุ๊กตาที่มีเชือกดึงไปมา
จะแสดงท่าทีอะไรก็ได้ ถ้าไม่มีเชือกดึงไปมา ตุ๊กตาก็แสดงท่าที
อะไรไม่ได้ นี่ฉันใด ร่างกายที่เคลื่อนไหวไปมาได้ในขณะนี้ก็
เพราะมีจิตครองร่าง ธาตุสี่ก็ทำอะไรได้ตามปกติ ถ้าจิตได้ออกจาก
ร่างไป ร่างกายทุกส่วนก็จะหยุดนิ่ง อีกไม่กี่วันก็ต้องเปื่อยเน่า
หรือเอาไปให้ไฟเผา จะมีเพียงเศษกระดูกให้เห็นเท่านั้น จะไม่มี
วิธีใดทำให้กระดูกกลับมาเป็นสัตว์ บุคคล ตัวตน ได้อีก จึงเรียกว่า
อนัตตา ให้ใช้ปัญญาพิจารณาอย่างนี้อยู่เสมอ การใช้ปัญญา
พิจารณาอยู่อย่างนี้ จิตจะมีความรู้จริงตามความเป็นจริง จึง
เรียกว่าสัมมาทิฐิ มีความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรม และรู้ตาม
หลักความเป็นจริง จึงเรียกว่า ทัสสนญาณ คือเห็นแล้วต้องรู้
ถ้ารู้แล้วเห็นตามความเป็นจริง เรียกว่า ญาณทัสสนะ

อุบายการภาวนาสมาธิ

ภาวนามีอยู่ ๒ อุบาย

๑. ภาวนาในวิธีห้ามความคิด เป็นวิธีนี้ยกำบริกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือใช้สติระลึกอารมณ์ภายในใจก็ได้ เรียกว่าเป็นอุบายวิธีห้ามความคิด

๒. ภาวนาใช้ความคิดตรึกตรองตามหลักสัจธรรม เช่น เห็นคนแก่เจ็บตาย ให้อุปนนิโก น้อมเอาเรื่องของการแก่เจ็บตายของคนอื่นเข้ามาหาตนเอง แล้วใช้ปัญญาของตัวเองพิจารณาไปว่า ตัวเราก็จะแก่เจ็บตายเหมือนท่านเหล่านั้น ให้เป็นในสามัญลักษณะ เราก็จะแก่เจ็บตายเหมือนคนทั่วไป เพราะทุกคนได้เกิดมาจากธาตุที่แก่เจ็บตายมาด้วยกัน เกิดขึ้นมาจะมีชีวิตอยู่ได้ชั่วขณะแล้วตายไป ถ้ามีความเข้าใจรู้เห็นในลักษณะนี้

เรียกว่าสัมมาทิฏฐิ มีความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรม เรียกว่า ปัญญาได้เกิดขึ้นแล้วในขั้นเริ่มต้น แล้วจะมีปัญญารู้เห็นใน สัจธรรมหมวดอื่นๆ ขยายเป็นวงกว้างออกไป ความรู้เห็นภายในใจ ก็จะมี ความชัดเจนมากขึ้น เรียกว่า โยนิโสมนสิการ จะเกิด ความแยกแยะหายสงสัยในสิ่งที่เคยหลงผิด เข้าใจผิด ไปได้โดย ประการทั้งปวง ขอทุกท่านจงเข้าใจตามนี้

“จิตต์ หนตํ สุขาวหํ จิตที่ปัญญาอบรมดีแล้ว จะมีความรอบรู้ ในหลักสัจธรรมได้อย่างชัดเจนและทำให้ใจมีความสุขตลอดเวลา” ไม่มีปรัมาสลุบคลำในสิ่งใดๆ เพราะปัญญารอบรู้ตามความจริง ได้ตัดความลังเลสงสัยให้หมดไปจากใจ ความยึดมั่นถือมั่น จะมีมาจากที่ไหน การใช้ปัญญาอบรมใจจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เหมือนกับพ่อแม่อบรมลูกให้เป็นคนดีได้ ฉันทใด ปัญญาอบรมใจ ให้มีความฉลาดรอบรู้ในความเป็นจริง ก็ฉันทนั้น เพราะตามปกติใจ จะมีความเห็นผิด คิดว่าสิ่งนั้นถูก จึงได้เกิดความหลงผิดตามมา เรียกว่าอวิชชา ความมืดบอดภายในใจจึงได้เกิดขึ้น

คำว่าใจบอด หมายถึงใจไม่มีปัญญานั้นเอง เหมือนคนตาบอด มาแต่กำเนิด จะทำงานให้สำเร็จเป็นไปไม่ได้ การเดินทางที่จะให้ ถึงจุดหมายในสถานที่ที่ไม่เคยไปก็ยากที่จะไปให้ถึง นี่ฉันทใด ใจบอด

ไม่มีปัญญารอบรู้ในสังขารม ไม่รู้แนวทางและอุบายการปฏิบัติ จะให้ถึงมรรคผลก็ยาก ฉะนั้น เพราะอุบายการปฏิบัติที่จะเข้าถึงมรรคผลได้ สมัยนี้ไม่มีพระพุทธเจ้าซึ่งบอกแนวทางปฏิบัติให้เรา ผู้ปฏิบัติในยุคนี้ต้องพึ่งสติปัญญาและพึ่งความสามารถเฉพาะตัว ถ้าตีความหมายในภาคปริยัติผิด จะเกิดความเห็นผิด (มิจฉาทิฎฐิ) เมื่อนำมาปฏิบัติก็จะผิด เป็นมิจฉาปฏิบัติไปด้วย

สมัยครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าใช้อุบายวิธีให้ทุกคนละมิจฉาทิฎฐิความเห็นผิดเป็นจุดแรก ผู้ปฏิบัติในยุคนี้รู้หลักสัมมาทิฎฐิความเห็นชอบไปตามหลักปริยัติเท่านั้น จึงไม่สามารถละความเห็นผิดในส่วนลึกภายในใจได้ เพราะความเห็นผิด ความเข้าใจผิด และความหลงผิด เป็นนิสัยนอนเนื่องอยู่ภายในใจมานาน จึงเป็นความเห็นที่เรียกว่าอวิชชา ความมืดบอดภายในใจ ไม่รู้ความเห็นผิดของตัวเอง หรือตีความหมายของความเห็นผิด เป็นความเห็นถูกไปโดยไม่รู้ตัว เพียงความรู้ที่จดจำมาจากตำราก็เพียงเป็นความรู้เท่านั้น จะนำมาแก้ไขความเห็นผิดไม่ได้เลย ฉะนั้น ต้องฝึกสติปัญญาให้มีความฉลาดรอบรู้เกิดขึ้นภายในใจของตัวเอง นำมาวิจัยวิเคราะห์จนเกิดความเห็นของตัวเองว่า ความเห็นอย่างไรผิด ความเห็นอย่างไรถูก ต้องตัดสินใจด้วยเหตุผล

ที่เป็นธรรม ถ้าใช้เหตุผลเข้าข้างตัวเองอยู่เมื่อไร ก็จะเกิดความเข้าใจ
ในความเห็นผิดว่ามีความเห็นถูกเรื่อยไป ให้ทุกคนมีความเห็นที่
ถูกต้องในหลักความจริง เมื่อทุกคนตั้งหลักความเห็นชอบได้แล้ว
การปฏิบัติต่อไปจะง่าย เพราะเข้าสู่เส้นทางของอริยมรรคได้แล้ว
ผู้นั้นจะมีความมั่นใจในตัวเองว่าการปฏิบัติมีความถูกต้องตามที่
พระพุทธเจ้าตรัสไว้แล้วทุกประการ

ตัดความพมางในคำสอน ของพระพุทธเจ้าให้ล้

ในยุคปัจจุบัน มีหลายครูอาจารย์และหลายคณะพูดว่าได้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า สังเกตดูอุบายการปฏิบัติ แต่ละคณะไปคนละทิศละทางกัน แต่ละคณะก็ว่าอุบายการปฏิบัติของตัวเองถูกต้อง จึงได้แบ่งเป็นสายนั้นสายนี้ จึงมีการเปรียบเทียบกับ “ตาบอดคลำช้าง” ใครคลำถูกที่ตรงไหนก็เข้าใจว่าช้างเป็น อย่างนั้นไป ใครๆ ก็มีความเข้าใจว่าตัวเองรู้จักช้างตัวจริงทั้งนั้น นี้ฉันใด ในยุคปัจจุบัน แต่ละสำนัก แต่ละนิกาย ก็มีความเข้าใจว่าคณะของตัวเองรู้ประวัติของพระพุทธเจ้า และรู้หมวดธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้ามาดี ก็ฉันนั้น เมื่อความเห็นไม่ตรงกัน จึงมีปัญหาเกิดขึ้น ได้แยกเป็นนิกายนั้นนิกายนี้ขึ้นมา ดังที่รู้จักกัน

ในยุคปัจจุบัน เป็นนิกายใหญ่ ๒ นิกาย คือ

(๑) นิกายมหายาน

(๒) นิกายเถรวาท

นิกายทั้งสองมีความเห็นในคำสอนของพระพุทธเจ้าต่างกันอีก ก็แยกออกไปตั้งเป็นนิกายใหม่ มีหลายนิกายด้วยกัน

การตีความหมายในคำสอนของพระพุทธเจ้า หลังจากสังคายนาครั้งที่ ๕ ผ่านไป ในยุคต่อมาเป็นยุคอรรถกถาจารย์ สืบทอดพระพุทธศาสนาเรื่อยมา มีการตีความแก้ไขเพิ่มเติมในคำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่บ้าง ในคำสอนหลายหมวดมีเหตุผลเชื่อถือได้ ในบางหมวดการวางตำแหน่งสลับกัน ไม่เป็นไปตามหลักเดิมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเอาไว้ เช่น สิกขา ๓ ที่รู้จักกันอยู่ว่า “ศีล สมาธิ ปัญญา” ซึ่งย่อมาจากมรรค ๘ เมื่อย่อมาแล้ว แทนที่จะตั้งตามหลักหรือตำแหน่งเดิมที่พระพุทธเจ้าวางไว้

สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ ทั้งสองนี้เป็นหมวดของปัญญา สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว ทั้งสามนี้หมวดของศีล

สัมมาวาจาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ทั้งสามนี้เป็นหมวดของสมาธิ

สิกขา ๓ ตามหลักเดิมเป็น “ปัญญา ศีล สมาธิ” ที่พระพุทธเจ้าได้สั่งสอนพุทธบริษัทในสมัยครั้งพุทธกาล มีผู้ได้บรรลุมรรคผลเป็นจำนวนมาก เพราะพระพุทธเจ้าได้วางแนวทางในจุดเริ่มต้นที่ถูกต้องชอบธรรมเอาไว้ ในยุคนี้ได้ศึกษาใน “ศีล สมาธิ ปัญญา” ถ้าศึกษาเพียงให้รู้จักศึกษาได้ ถ้าจะนำมาปฏิบัติ ต้องเอาตามหลักเดิมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้แล้ว คือ “ปัญญา ศีล สมาธิ” ที่ข้าพเจ้าให้ความเห็นอย่างนี้ มีหลักฐานยืนยันเชื่อถือได้ ดังพระบาลีที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า “เอส ธมโม สนฺนตโน ธรรมทั้งหลายเป็นของเก่า”

คำว่าธรรมทั้งหลายเป็นของเก่าตีความหมายได้หลายนัย ข้าพเจ้าจะอธิบายในมรรค ๘ ที่เป็นของเก่าให้พวกเราได้เข้าใจในเหตุผล ในมรรค ๘ นี้เป็นหมวดธรรมที่นำมาปฏิบัติได้ทั้งในฝ่ายโลกียธรรมและโลกุตระธรรม ขึ้นอยู่กับนิสัยของแต่ละท่าน จะปฏิบัติกันในฝ่ายไหน ในหลักฐานที่มีมาในอดีต พระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ที่ผ่านมาเป็นจำนวนมากได้ค้นพบแนวทางของมรรค ๘ นี้ทั้งนั้น เฉพาะหลักสัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปป์ไป การใช้ปัญญาดำริพิจารณาให้มีความถูกต้องตามธรรมที่เป็นของเก่า อูบายวิธีการปฏิบัติก็เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ตั้งคำว่า “สพพปาปสส อกรรม กุศลสสุปสมปทา สจิตตปริโยทปนํ เอตํ พุทธานสาสนํ” ธรรม ๓ หมวดนี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย นี่ก็มีความชัดเจนอยู่แล้วว่าธรรมทั้งสามหมวดนี้ก็รวมอยู่ในมรรคมีองค์ ๘ นี้ทั้งหมด แปลในความหมายว่า “การไม่ทำ ความชั่วทางกาย วาจา ใจ โดยประการทั้งปวง การบำเพ็ญความดี ทางกาย วาจา ใจ ในทางกุศลอย่างเต็มที่ การฝึกใจให้มีความบริสุทธิ์ อยู่เสมอ” นี่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่เป็นของเก่า” ขอให้ท่านได้เข้าใจตามนี้

เฉพาะสัมมาทิฏฐิความเห็นชอบนี้ จึงเป็นศูนย์รวมให้แก่หมวดธรรมทั้งหลาย พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ต้องมาเริ่มต้นจากปัญญาความเห็นชอบนี้ด้วยกัน การรู้แจ้งเห็นจริงในสัจธรรมก็รู้เห็นเหมือนกัน การเกิดขึ้นในอัสวักขยญาณ ความรู้ว่าอัสวะจะสิ้นไป ก็เหมือนกัน การตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ก็เหมือนกัน กิเลสตัณหาอัสวะน้อยใหญ่ก็ดับสนิท นิพพานในที่จุดเดียวกัน ทุกพระองค์ได้รู้ว่าการตรัสรู้ในอริยสัจสี่ มีทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค นี้ก็เป็นธรรมของเก่าที่พระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ต้องได้ตรัสรู้ในวิธีเดียวกัน จึงเป็นพุทธประเพณีที่พระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ต้องตรัสรู้ในอุบายธรรมที่เป็นของเก่า

นี้ด้วยกัน

พระอรหันต์สาวกของพระพุทธเจ้าในอดีตที่ผ่านมา สมัยพระพุทธเจ้ากุกสันโธ พระพุทธเจ้าโกนาคมน โข พระพุทธเจ้ากัสสปะ พระพุทธเจ้าโคตมองค์ปัจจุบัน พระอรหันต์สาวกมีอาสวกุศลญาณได้เกิดขึ้น รู้ว่าอาสวะจะสิ้นไปเหมือนกัน การบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์จึงเหมือนกันทั้งหมด แม้พระอรหันต์สาวกของพระศรีอริยเมตไตรยจะอุบัติเกิดขึ้นในกายภาคหน้า หรือพระพุทธเจ้าองค์ต่อไปก็จะมีอาสวกุศลญาณ รู้ว่าอาสวะจะสิ้นไปเหมือนกัน ฉะนั้น ธรรมที่เป็นของเก่าจึงมีมาตั้งแต่กาลไหนๆ และพระอริยเจ้าในชั้นอื่นๆ ก็ได้บรรลุธรรมตามธรรมที่เป็นของเก่าด้วยกันทั้งนั้น

มีธรรมที่เป็นของเก่าอีกหมวดหนึ่ง ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า “หตฺถิปทํ เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ สฺมมาทิฏฺฐิ เตสํ ฌมฺมานํ อคฺคฺมกฺขายติ รอยเท้าสัตว์ทั้งหลายย่อมรวมอยู่ในรอยเท้าช้างฉันทใด ธรรมทั้งหลายย่อมรวมอยู่ในสัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบก็ฉันทนั้น” ถ้าได้เข้าใจในความหมายที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้อย่างนี้ ก็จะมีใจเข้าใจได้ทันทีว่า สัมมาทิฏฐิความเห็นชอบเป็นต้นกำเนิดให้แก่หมวดธรรมทั้งหลาย แม้แต่หมวดปัญญา หมวดศีล

หมวดสมาธิ และหมวดธรรมอื่นๆ ก็มีอยู่ในสัมมาทิฐิความเห็นชอบนี้ด้วยกันทั้งนั้น ดังนั้น การปฏิบัติธรรมต้องเริ่มต้นให้ถูกต้องตามคำสอนของพระพุทธเจ้า จึงจะเกิดเป็นมรรคผลขึ้นได้ ให้เข้าใจเสียว่า การปฏิบัติในยุคปัจจุบันมีความสับสนจับต้นชนปลาย ก็เพราะเริ่มต้นไม่ถูกนั่นเอง เพราะนักปราชญ์ทั้งหลายตีความหมายในธรรมมีความสลับซับซ้อน ผู้ศึกษาก็รู้ไปตามตำราที่มีอยู่ ถ้ามีผู้เขียนตำราผิดและตีความหมายไว้ผิด การศึกษาก็รู้ผิดๆ ตามตำราไปด้วย

ผู้ปฏิบัติธรรมในอริยสัจสี่ในยุคปัจจุบันนี้ มีความแตกต่างกันไป จึงได้ปฏิบัติไปคนละทิศละทางกัน ถ้าใครมีปัญญาที่ตีความหมายในอริยสัจสี่ได้ถูกต้อง ผู้นั้นจะมีโอกาสได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าในชาตินี้

ผู้ที่จะได้บรรลุธรรมในชาตินี้ มีเหตุ ๓ ประการด้วยกัน

๑. พุพเพกตปุญญตา พร้อมแล้วในบารมีที่ได้บำเพ็ญมาในชาติก่อน

๒. สัมมาทิฐิ มีความเห็นชอบในหมวดธรรมที่นำมาปฏิบัติ ถูกต้องตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเอาไว้

๓. สัมมาวายามะ มีความเพียรต่อเนื่องกันในอริยาบถ

ทั้งสี่

ถ้าผู้มีเหตุ ๓ ประการนี้พร้อมแล้ว ผู้นั้นจะได้บรรลุธรรม เป็นพระอริยเจ้าชั้นใดชั้นหนึ่งในชาตินี้ ในยุคปัจจุบันนี้ผู้ปฏิบัติ ต้องพึงสติ สมาธิ ปัญญา ของตัวเองให้มากเอาไว้ ความสามารถ เฉพาะตัวต้องฝึกใจให้มีความโดดเด่นเป็นพิเศษ ถ้าผู้ปฏิบัติ มีความสามารถแล้ว จะเป็นกำลังในการปฏิบัติได้เป็นอย่างดี ถ้าไม่มีความสามารถ สติ สมาธิ ปัญญา เหมือนกับว่าไร้ความหมาย ทำอะไรไม่ได้เลย แม้ความรู้ในหมวดธรรมต่างๆ ก็สักว่ารู้เท่านั้น จะนำเอาหมวดธรรมนั้นมาเป็นอุปายในการปฏิบัติไม่ได้ เพราะไม่มีความสามารถนั่นเอง ในหมวดศีล ในหมวดสมาธิ ในหมวดธรรมต่างๆ เป็นเพียงปริยัติ เหมือนกับวัตถุดิบ เนื้อสัตว์ ต่างๆ ที่ได้มาจากตลาด จะต้องทำให้เป็นอาหารที่ต้องการก่อน จึงจะนำมารับประทานได้ นี่ฉันใด การปฏิบัติธรรมต้องเลือกเฟ้น หมวดธรรมให้ถูกกับจริตนิสัยของตัวเองให้ได้ เมื่อนำมาปฏิบัติ ก็จะเป็นแนวทางเข้าสู่มรรคผลนิพพานได้ง่ายขึ้น

เลือกหรือหน้าโคให้ถูกต้อง

นักปฏิบัติผู้แสวงหาครูอาจารย์ ต้องเป็นนักสังเกตที่มีเหตุมีผล อย่าทำตนเป็นคนติดครูอาจารย์โดยขาดการสำนึกในธรรม จึงเหมือนกับฝูงโคที่แสวงหาหัวหน้าโคให้พาข้ามกระแส หัวหน้าโคนั้นมีหลายตัว จะเลือกเอาตัวไหนเป็นหัวหน้า ฝูงโคต้องพิจารณาตัดสินใจเอง และอย่าให้ได้หัวหน้าโคที่ตาบอดก็แล้วกัน ถ้าให้หัวหน้าโคบอดพาข้ามกระแส อาจจะลอยคอโค้งงอไปเวียนมา หรืออาจจะถลาลาฝูงโคทั้งหลายไปติดกระแสวังวนก็เป็นได้ ถ้าตัดสินใจเลือกได้หัวหน้าที่ตาดี และรู้วิธีในการลอยข้ามกระแสมาแล้ว หัวหน้าโคก็พร้อมที่จะพาฝูงโคทั้งหลายได้ข้ามกระแสให้ถึงฝั่งโดยความปลอดภัย เว้นเสียแต่โคบางตัวที่ชอบแหวกแนวทางจากหัวหน้าโคเท่านั้นเอง นี่ฉันใด เราที่เป็น

นักปฏิบัติทั้งหลายที่กำลังเตรียมพร้อมและลงมือปฏิบัติกัน
ในขณะนี้ ทุกคนก็ต้องแสวงหาครูอาจารย์เพื่อความถูกต้อง
ในการปฏิบัติธรรม ก็ฉนั้น แต่จะให้ถูกต้องแม่นยำเหมือน
ในครั้งพุทธกาลนั้นย่อมเป็นไปได้ไม่ทั่วถึง เพราะในครั้งพุทธกาล
มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข และพระอริยสาวกที่พร้อมด้วย
ปฏิสัมภิทาญาณมีจำนวนมาก พร้อมทั้งจะให้ความเข้าใจใน
พุทธบริษัทในสมัยนั้นอย่างทั่วถึง และเป็นอุบายการปฏิบัติ
เหมือนกัน สมัยนั้นพุทธบริษัทจึงได้บรรลุมรรคผลเป็นจำนวน
มาก

อภิธรรม

ในอภิธรรมนี้เป็นหมวดหนึ่งที่เราทั้งหลายได้รู้ในพระไตรปิฎกว่า พระสูตร พระวินัย พระปรมัตถ์ (อภิธรรม) ข้าพเจ้าขอให้เหตุผลว่าพระอภิธรรมได้เกิดขึ้นหลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ ในพรรษาที่ ๕ พระพุทธเจ้าได้เสด็จขึ้นไปแสดงธรรมโปรดพุทธมารดาที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และได้จำพรรษาอยู่บนสวรรค์นี้หนึ่งพรรษา พระพุทธเจ้าได้แสดงอภิธรรมโปรดพุทธมารดาและเทวดาทั้งหลายในพรรษานี้ รายละเอียดมีในตำราอยู่แล้ว เมื่อออกพรรษาแล้ว พระพุทธเจ้าได้เสด็จลงมาโลกมนุษย์ได้แสดงอภิธรรมนี้แก่พระสารีบุตรที่เมืองสังกัสสนคร เพื่อให้เป็นพยานหลักฐานเอาไว้ และแก้ความสงสัยในหมู่พุทธบริษัททั้งหลายให้รู้ว่าพระพุทธเจ้าอยู่จำพรรษามบนสวรรค์

๓ เดือน ได้แสดงอภิธรรมโปรดพุทธมารดาและหมู่เทวดาทั้งหลาย อภิธรรมเป็นอย่างไร พระพุทธองค์ก็ได้แสดงให้พระสารีบุตรได้รับฟังทั้งหมดแล้ว อภิธรรมได้เกิดขึ้นเพราะเหตุอย่างนี้ พระสารีบุตรเป็นผู้เลิศในทางปัญญา ก็สามารถจดจำอภิธรรมนี้ได้ทั้งหมด ได้บันทึกเอาไว้เพื่อเป็นหลักฐาน อภิธรรมเป็นส่วนหนึ่งในหมวดธรรมทั้งหลาย อภิธรรมเป็นบทเฉพาะกาลที่จำกัด พระองค์จะแสดงธรรมนี้เฉพาะหมู่เทวดาเท่านั้น เป็นหมวดธรรมชั้นละเอียด ยากที่มนุษย์ธรรมดาจะรู้ได้ ความละเอียดเป็นอย่างไรให้ท่านติดตามอ่านระดับความรู้เอาไว้

ภพของเทวดามีเพียงชั้นสี่คือ

- (๑) เวทนาชั้น
- (๒) สัญญาชั้น
- (๓) สังขารชั้น
- (๔) วิญญาณชั้น

อภิธรรมจึงมีหมวดจิต เจตสิก เป็นหลัก รายละเอียดมีอยู่ในตำรา หากอ่านดูได้ เราคนหนึ่งควรศึกษาให้รู้เอาไว้ จะได้รู้ในอภิธรรมว่ามีเหตุเกิดขึ้นอย่างไร

อภิธรรมได้เกิดขึ้นเมื่อพระพุทธเจ้ามีพรรษา ๕ หากมี

คำถามว่าพรรษา ๑ ถึงพรรษา ๔ อภิธรรมยังไม่ได้เกิดขึ้นในโลก พระพุทธเจ้าได้แสดงธรรมโปรดพุทธบริษัทอย่างไร เอาธรรมหมวดไหนมาแสดง ในตำราก็ได้อธิบายไว้ชัดเจนอยู่แล้ว ไม่ใช่ใช้อภิธรรมแน่นอน ในสมัยครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าได้แสดงธรรมโปรดพุทธบริษัทในหมวดธรรมต่างๆ มีผู้ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าเป็นจำนวนมาก ในประวัติไม่มีพระพุทธเจ้าเอาอภิธรรมไปอบรมสั่งสอนใคร และไม่มีประวัติว่ามีใครได้ฟังอภิธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้วท่านเหล่านั้นได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าแต่อย่างใด พระสารีบุตรที่สืบทอดอภิธรรมจากพระพุทธเจ้าก็เพียงบันทึกเป็นข้อมูลและให้พระองค์อื่นได้ศึกษาเท่านั้น พระสารีบุตรก็ไม่ได้เอาอภิธรรมไปสอนผู้อื่นให้ปฏิบัติตามแต่อย่างใด พระสารีบุตรท่านรู้ดีว่า เมื่อครั้งเป็นฆราวาสได้ฟังธรรมจากพระอัสสชิ เพียงเท่านี้พระสารีบุตรก็ได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบัน พระอัสสชิแสดงธรรมอย่างนี้จึงไม่ใช่อภิธรรม แต่เป็นสังฆธรรมความจริงว่า “สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นจากเหตุ ดับไปเพราะเหตุนั้นๆ” ถ้าได้ศึกษาประวัติของพระอริยเจ้าทั้งหลายในสมัยครั้งพุทธกาล ซึ่งมีอยู่ในพระสูตรเป็นจำนวนมาก พระพุทธองค์ได้ยกเอาบุคคลาธิษฐานเอาส่วนบุคคลมาเป็นตัวอย่างว่ากลุ่มนั้นได้ฟังธรรมหมวดนั้นแล้ว

ได้บรรลุนิธรรมเป็นพระอริยเจ้า ต้องศึกษาให้ดี มีเหตุผลรองรับ
อย่างสมบูรณ์ จะรู้จักที่เกิดขึ้นของอภิธรรมดังที่ได้อธิบายมาแล้ว

มหานรณ

เรื่องของพุทธประวัติที่ได้อธิบายไว้ มีหลายจุดที่คนอาจมีความสงสัย เพราะได้อ่านในฉบับของประเทศไทยฝ่ายเดียว ถ้าเอาพุทธประวัติของประเทศอื่นมาเขียนแทรกเอาไว้ อาจจะเข้าใจไปว่าข้าพเจ้าเขียนผิดไป ในเหตุผลพุทธประวัติแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันอยู่แล้ว ในบางจุดก็เหมือนกัน ฉะนั้นท่านผู้อ่านควรใช้ดุลยพินิจพิจารณาด้วยเหตุผลในหลักความจริง อะไรเป็นไปได้ อะไรเป็นไปไม่ได้ อะไรมีเหตุผลพอเชื่อถือได้ กว่ากัน ในการเขียนแต่ละท่านมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง ตอนเจ้าชายสิทธัตถะได้เห็นเทวทูตทั้งสี่ มีความแตกต่างกับประเทศไทยในบางจุดดังที่ข้าพเจ้าได้อธิบายมาแล้ว อีกจุดหนึ่งที่พระองค์เสด็จลาดทองคำ มีอริษฐานไว้สองนัย ถ้าจะได้เป็น

พระพุทธเจ้า ให้ธาตุทองคำทวนกระแสน้ำขึ้นไป ถ้าไม่ได้ตรัสรู้ เป็นพระพุทธเจ้า ให้ธาตุทองคำไหลไปตามกระแสน้ำ เมื่อธาตุทองคำได้ทวนกระแสน้ำขึ้นไป พระองค์จึงเอาธาตุทองคำมาเป็นอุบายในการคิดพิจารณาด้วยปัญญา โอปนยิโก น้อมธาตุทองคำนำมาเปรียบเทียบกับใจพระองค์เอง พระองค์ได้พิจารณาด้วยปัญญาสอนใจตนเองให้ทวนกระแสโลกจนปัญญาได้เกิดขึ้น รู้เห็นตามความเป็นจริงว่าทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงด้วยกันทั้งนั้น ไม่มีสิ่งใดตั้งอยู่ด้วยความมั่นคงถาวรได้ แต่มนุษย์ไม่ยอมรับในการเปลี่ยนแปลงนี้จึงได้เกิดความทุกข์ ไม่อยากให้สิ่งนั้นได้พลัดพรากจากตัวเราไป จึงเกิดความยึดมั่นถือมั่นว่าสิ่งนี้เป็นเรา และเป็นของของเราจริงๆ ใจจึงอยากได้ อยากมี อยากเป็น ยึดติดเกิดเป็นภพชาติ พระองค์จึงมีปัญญาปฏิเสศไม่ให้ใจเกิดความเห็นผิด (มิจฉาทิฏฐิ) ความเข้าใจผิด และความหลงผิดไปตามกระแสโลกเหมือนที่เคยเป็นมา พระองค์ได้รู้เหตุปัจจัยที่ทำให้มนุษย์ได้มาเกิด คือตัณหาความอยาก ความยินดีผูกพัน และความยึดมั่นถือมั่นในกามคุณ ทำให้เวียนว่ายตายเกิดในภพทั้งสามไม่มีที่สิ้นสุด พระองค์ได้ใช้ปัญญาพิจารณาอย่างมาก ญาณทัสสนะได้เกิดขึ้นภายในใจ พระองค์รู้จริง

เห็นจริงตามความจริง วิปัสสนาญาณและอัสวัคขยญาณได้เกิดขึ้น พระองค์จึงได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าเพราะเหตุอย่างนี้

อีกจุดหนึ่งเรื่อง ญาณทัสสนะ หมายถึงรู้ก่อนเห็น เช่น ได้รู้จากคนอื่นเล่าให้ฟังว่า เสือมีรูปร่างเป็นอย่างนั้นอย่างนี้มีลักษณะอย่างนั้น แต่ไม่เคยเห็นเสือตัวจริง นี่เป็นในลักษณะ ญาณทัสสนะ รู้แต่ไม่เห็น ทัสสนญาณ หมายถึงเห็นก่อนรู้ เช่น ได้ไปเห็นเสือตัวจริงก็จะไม่รู้เลยว่าเป็นตัวอะไร อาจจะทำตกไปว่าเป็นแมวใหญ่ไปได้ เหมือนกับบุคคลที่ไปหาปลาดังที่ได้ อธิบายไว้แล้ว ฉะนั้น การรู้เพียงอย่างเดียวยังไม่ได้เห็น อาจมีความเข้าใจผิดไปได้ ถ้าเห็นแล้วแต่ไม่รู้ ก็จะมี ความเข้าใจผิดได้เช่นกัน

ในตำราที่ท่านได้ศึกษามาแล้ว เขียนอย่างเดียวคือ ญาณทัสสนะเท่านั้น แต่ทัสสนญาณ ข้าพเจ้าได้เห็นในหนังสือจากประเทศลาวในยุคก่อน มีเหตุผลน่าเชื่อถือได้ ข้าพเจ้าได้นำมาเขียนให้ท่านได้ศึกษาดูเท่านั้น เช่น คำว่ารู้จริง หมายถึง ญาณะ เห็นจริง หมายถึงทัสสนะ (ปัญญา) การปฏิบัติธรรมต้องรู้เห็นทั้งสองอย่างไปพร้อมกันจึงจะได้รับผล เหมือนการปรบมือสองข้างเข้าหากันย่อมมีเสียงเกิดขึ้น ถ้าปรบมือข้างเดียวจะไม่มี

เสียงเกิดขึ้นได้เลย

ในยุคปัจจุบัน มีหลายท่านได้พูดถึงเรื่องญาณทัสสนะ อยู่บ้าง เพราะในตำราได้อธิบายไว้อย่างนั้น เมื่อปฏิบัติจริงมีเพียงญาณรู้ไปตามอารมณ์ภายในจิตเท่านั้น แต่ไม่เห็นเหตุที่ทำให้เกิดอารมณ์แต่อย่างใด หรือพูดไปตามตำราแบบลอยๆ เท่านั้น ไม่ได้เห็นจากปัญญาของตัวเองแต่อย่างใด จิตจึงไม่มีการละถอนปล่อยวางในความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่างๆ ได้ เหมือนไปเห็นรูปเสื่ออยู่ในกระดาศ ก็เข้าใจว่าเป็นรูปเสื่อ ในความรู้สึกภายในใจก็จะไม่กลัวแต่อย่างใด ถ้าเห็นเสื่อตัวจริงเมื่อไร ก็จะเกิดความกลัวขึ้นมาในขณะนั้น รู้ตามตำรา แต่ไม่เห็น สัจธรรมความจริง เป็นการรู้แต่ชื่อธรรมะ แต่ไม่เห็นตัวธรรมะ เช่น รู้จักชื่อของโจร แต่ไม่เคยเห็นโจรว่ามีหน้าตาเป็นอย่างไร จะจับตัวโจรเป็นไปไม่ได้ นี่ฉันใด การเรียนรู้ธรรมไปตามตำรา มิใช่ว่าจะละกิเลสตัดค้นหาได้ หรือละความเห็นผิดภายในใจได้ หรือบางคนรู้สัจธรรมความเป็นจริงอยู่ เช่น เห็นคนแก่ คนเจ็บป่วย คนตาย แต่เห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา เรียกว่าเป็นผู้ไม่มีปัญญา ไม่มีญาณรู้ว่าความเป็นจริงที่เห็นนั้นมันเป็นทุกข์ เป็นโทษ เป็นภัย ที่พาเราให้มาเกิดแก่เจ็บตายในโลกนี้หลายภพชาติไม่มีที่สิ้นสุด

ขออภัยที่จะยกตัวอย่างต่อไปนี้ คือหากนำกล้องไปถ่ายภาพ กองอุจจาระใหม่ๆ แล้วพิมพ์ออกมาให้เหมือนของจริง เมื่อดูแล้วก็เฉยๆ ไม่ขยะแขยงแต่อย่างใด รับประทานอาหารไปด้วย ดูภาพอุจจาระไปด้วย ก็ยอมทำได้ ถ้าแน่จริงไปเอากองอุจจาระที่เราถ่ายรูปมา แล้วนำมาวางต่อหน้าขณะที่เรารับประทานอาหารอยู่ เมื่อเห็นของจริงและรู้กลิ่นของจริง ในความรู้สึกจะเกิดขึ้นเป็นอย่างไร นี่ฉันทัด การปฏิบัติธรรมเมื่อญาณทัสสนะ ทั้งรู้ทั้งเห็น ทัสสนญาณ ทั้งเห็นทั้งรู้ ตามหลักสัจธรรมความจริง ในความเห็นก็จะเปลี่ยนจากมิจฉาทิฎฐิ ความเห็นผิด กลับมาเป็นสัมมาทิฎฐิ ความเห็นถูก ก็ฉันทัด

พระองค์ใช้ปัญญาพิจารณาตามความเป็นจริง ใจจึงเกิดเป็นสัมมาทิฎฐิ มีความรู้เห็นถูกต้องชอบธรรม สัมมาสังกัปปो ความดำริพิจารณาชอบ พระองค์จึงได้ประกาศรับรองว่า “วิธีการปฏิบัติที่เป็นแนวทางที่ถูกต้องเราได้ค้นพบด้วยปัญญาของตนเอง” เพราะสัจธรรมความจริงเป็นของเก่า มีมาแต่กาลไหนๆ แต่มนุษย์ไม่รู้ความจริง จึงทำให้หลงโลก เพราะไม่มีปัญญารู้เห็นในสัจธรรมความจริงที่มีอยู่ในโลกนั่นเอง พระองค์ได้เอาสัมมาทิฎฐิ ความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรม เป็นจุดเริ่มต้นในการปฏิบัติธรรม

และแม่ทัพอธรรมให้กับหมวดธรรมต่างๆ

เมื่อท่านได้อ่านหนังสือเล่มนี้ อาจมีหลายจุดที่ทำให้ท่านเกิดความสงสัย เมื่อท่านมีความสงสัยในจุดไหน ให้ถามข้าพเจ้าได้โดยตรง ถ้าถามผู้อื่น ความเห็นและการตีความหมายอาจแตกต่างกันไป หรือในตำราธรรมะที่ท่านได้ศึกษามาแล้ว ถ้ามีความสงสัยในจุดไหน ข้าพเจ้าพร้อมที่จะเป็นที่ปรึกษาให้แก่ท่าน เพื่อทำความเข้าใจกันด้วยเหตุและผล เอาหลักความเป็นจริงมาเป็นตัวตัดสินกัน หนังสือที่ข้าพเจ้าได้เขียนไว้เป็นจำนวนหลายเล่มด้วยกัน ถ้าสงสัยในเล่มไหนหรือหมวดธรรมใด ให้ถามข้าพเจ้าโดยตรง เมื่อผูกแล้วท่านแก้ไขไม่ได้ ข้าพเจ้าจะแก้ไขให้ท่านเอง สติ สมาธิ ปัญญา และบารมีของท่านที่ได้บำเพ็ญมาแล้ว ขอให้ท่านรู้แจ้งเห็นจริงในสัจธรรมนั้นๆ ด้วยสติปัญญาของท่านด้วยเทอญ

จุดประกายแห่งมโนภา

พระอาจารย์ทูล ขิปปปัญญา

หนังสือเล่มนี้เป็นมรดกธรรมที่พระอาจารย์ทูล ขิปปปัญญา อดีตเจ้าอาวาส วัดป่าบ้านค้อ เขียนขึ้นและจัดพิมพ์เป็นหนังสือครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยมีจุดประสงค์เพื่อเผยแผ่แนวคำสอนดั้งเดิมของพระพุทธเจ้า ซึ่งมุ่งเน้น การสร้างสัมมาทิฐิ ปัญญาความเห็นชอบ ให้เกิดขึ้นที่ใจ สำหรับผู้ที่ปรารถนา ความสุขในชีวิต ตลอดจนผู้ที่มีหวังมรรคผลนิพพาน

ผู้จัดพิมพ์ : วัดซานฟรานธัมมาราม

ภาพปก : ธนวัฒน์ พิษณุวงศ์

สงวนลิขสิทธิ์

ห้ามพิมพ์จำหน่าย คัดลอก และพิมพ์ซ้ำเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ไปเผยแพร่ ทางสื่อทุกชนิดโดยไม่ได้รับอนุญาต ผู้สนใจกรุณาติดต่อ

วัดซานฟรานธัมมาราม 2645 Lincoln Way, San Francisco, CA 94122

โทร. ๑-๔๑๕-๗๕๓-๐๘๕๗ • watsanfran.org • watsanfran@yahoo.com

วัดป่าบ้านค้อ หมู่ ๗ ต.เขื่อน้ำ อ.บ้านผือ จ.อุดรธานี ๔๑๑๖๐

โทร. ๐๘๙-๔๑๖-๗๘๒๕ • watpabankoh.com • watpabankoh@gmail.com

ผู้สนใจอ่านหนังสือธรรมะและฟังบันทึกเสียงธรรมเทศนา
ของพระอาจารย์ทูล ขิปปปัญโญ สามารถดาวน์โหลดได้ที่

<http://watpabankoh.com>

<http://kpyusa.org>

<http://luangporthoon.net>

ผู้ใดมีความประสงค์จะสมทบทุนในการจัดพิมพ์หนังสือธรรมะ
กรุณาติดต่อ คุณโสรัถยา สุริย์จามร soratya@yahoo.com
ธนาคารกรุงเทพ บัญชีออมทรัพย์ เลขที่บัญชี 650-0-12774-8

SAN FRAN DHAMMARAM TEMPLE

SAN FRANCISCO